

Metode kontrole :Financijski izvještaji

Draganić, Miroslav

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic Nikola Tesla in Gospić / Veleučilište Nikola Tesla u Gospiću**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:107:379692>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-26**

Repository / Repozitorij:

[Polytechnic Nikola Tesla in Gospić - Undergraduate thesis repository](#)

VELEUČILIŠTE „NIKOLA TESLA“ U GOSPIĆU

Miroslav Draganić

**METODE KONTROLE: FINANCIJSKI IZVJEŠTAJI
METHODS OF CONTROLLING: FINANCIAL STATEMENTS**

Završni rad

Gospić, 2017.

VELEUČILIŠTE „NIKOLA TESLA“ U GOSPIĆU
POSLOVNI ODJEL
STRUČNI STUDIJ EKONOMIKE PODUZETNIŠTVA

METODE KONTROLE: FINANCIJSKI IZVJEŠTAJI
METHODS OF CONTROLING: FINANCIAL STATEMENTS

Završni rad

MENTOR:

dr.sc. Vlatka Ružić, dipl. oec.

STUDENT:

Miroslav Draganić

MBS: 2962000482/11.

Gospić, veljača 2017. godine

Veleučilište „Nikola Tesla“ u Gospiću
Poslovni odjel
Gospić, 27. 12. 2016

Z A D A T A K

za završni rad

Pristupniku: Miroslavu Draganiću

MBS: 2962000482/11.

Studentici stručnog studija Ekonomike poduzetništva izdaje se tema završnog rada pod nazivom

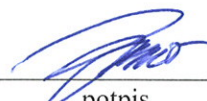
METODE KONTROLE: FINANCIJSKI IZVJEŠTAJI

Sadržaj zadatka :

1. KONTROLA KAO FUNKCIJA MENADŽMENTA (način planiranja i kontroliranja u poduzeću, strateški menadžment)
2. FINANCIJSKI IZVJEŠTAJI (osnovni pojmovi, definicija, povijest, vrste)
3. METODE KONTROLE FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA
4. EKONOMSKA MJERILA USPJEŠNOSTI
5. ZAKLJUČAK POSLOVANJA
6. ZAKLJUČAK

Završni rad izraditi sukladno odredbama Pravilnika o završnom radu Veleučilišta „Nikola Tesla“ u Gospiću.

Mentor: dr.sc. Vlatka Ružić, dipl.oec. zadano: 24.12. 2016. ,
(ime i prezime) (nadnevak)

potpis

Pročelnik odjela: V. Ružić predati do: 31.09. 2017 ,
(ime i prezime) (nadnevak)

potpis

Student: Miroslav Draganić primio zadatak: 24.12. 2016. ,
(ime i prezime) (nadnevak)

potpis

Dostavlja se:
- mentoru
- pristupniku

IZJAVA

Izjavljujem da sam Završni rad pod naslovom: **Metode kontrole: Finansijski izvještaji** izradio samostalno pod nadzorom i uz stručnu pomoć mentora dr.sc. Vlatke Ružić dipl. oec.

Miroslav Draganić

SAŽETAK

U ovom radu opisane su metode kontrole financijskih izvještaja, koji se stavljaju kao izazov menadžerima u vođenju poduzeća.

U prvom dijelu rada opisana je funkcija menadžmenta kroz planiranje i kontroliranje strateških ciljeva menadžmenta.

Potom su opisani najvažniji godišnji izvještaji, odnosno opisan je izvještaj o financijskom položaju (bilanca), račun dobiti i gubitka te izvještaj o novčanom toku. Prilikom opisa navedenih financijskih izvještaja, u izvještaju o financijskom položaju (bilanci) na slikoviti način, izravno putem tablica, su prikazane promjene u bilanci, s čim se željelo da se ostvari stvaran uvid u navedene promjene, dok su kod računa dobiti i gubitka prikazane najznačajnije specifičnosti na primjeru računa dobiti i gubitka u proizvodnoj djelatnosti, uslužnoj djelatnosti te u djelatnosti trgovine.

Kontrola financijskih izvještaja kroz koje se nastoji utvrditi objektivnost i realnost financijskog položaja poduzeća je revizija.

Prilikom vršenja revizije, propisana su načela provođenja kojih se prema Zakonu o reviziji moraju pridržavati revizori.

Kako bi menadžeri imali bolji uvid u položaj poduzeća, provode se mjerila ekonomske uspješnosti u kojem se prikazuje uspješnost i stabilnosti poslovanja.

Zaključak poslovanja se obavlja kroz analizu poslovanja, a isto se provodi na način da se sagledaju poslovni događaji koji su evidentirani u financijskim izvještajima.

Ključne riječi: menadžment, financijski izvještaji, godišnji financijski izvještaji, izvještaj o financijskom položaju (bilanca), račun dobiti i gubitka, izvještaj o novčanom toku

ABSTRACT

The thesis describes methods of controlling financial statements, since controlling financial statements poses a challenge to managers.

In the first part of the thesis, the function of management is described through planning and controlling its strategic objectives.

The most important annual reports are described next, i.e. the statement of financial position (balance sheet), profit and loss statement and statement of cash flows. Changes in the statement of financial position (balance sheet) are shown through tables in the picturesque way, with the goal to gain real insight into these changes. The most important peculiarities of the profit and loss statement are shown on examples in manufacturing, service industry and trade.

The control of financial statements which provides objective insight into the financial situation of a company is the company's audit.

Auditors must adhere to the principles of audit implementation prescribed by the Audit Act.

In order for managers to gain better insight into a company's situation, economic performance measures which show efficiency and stability of business are used.

The conclusion is reached through business analysis of events recorded in the financial statements.

Keywords: *management, financial statements, annual financial statements, statement of financial position (balance sheet), profit and loss statement, statement of cash flows*

I. SADRŽAJ

I. SADRŽAJ	VIII
1. UVOD	1
2. KONTROLA KAO FUNKCIJA MENADŽMENTA	3
2.1. Planiranje i kontroliranje	3
2.1.1. Pregled koraka u planiranju te koordinacija kratkoročnih i dugoročnih planova	5
2.1.2. Kritične nadzorne točke i kontrola kao ciklični sustav	6
2.2. Strateški menadžment	7
3. FINANCIJSKI IZVJEŠTAJI	9
3.1. Vrste godišnjih financijskih izvještaja	9
3.2. Izvještaj o financijskom položaju (bilanca)	10
3.2.1. Vrste bilanci	12
3.2.1.1. Imovina	14
3.2.1.2. Kapital i obveze	18
3.2.2. Bilanične promjene	19
3.3. Račun dobiti i gubitka	23
3.3.1. Prihodi, rashodi i financijski rezultat	24
3.3.2. Račun dobiti i gubitka u proizvodnoj djelatnosti	28
3.3.3. Račun dobiti i gubitka u uslužnoj djelatnosti te u djelatnosti trgovine	31
3.4. Izvještaj o novčanom toku	34
4. METODE KONTROLE FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA	38
4.1. Pojam revizije	38
4.1.1. Načela provođenja revizije	41
4.2. Vrste revizije	43
4.2.1. Interna revizija	44
4.2.2. Eksterna revizija	45
4.2.3. Državna revizija	47
5. EKONOMSKA MJERILA USPJEŠNOSTI	50
5.1. Računovodstvene informacije i korisnici računovodstvenih informacija	50

5.2. Teorijsko određivanje uspješnosti poslovanja poduzeća	52
5.3. Pokazatelji uspješnosti i stabilnosti poslovanja poduzeća	54
6. Zaključak poslovanja	58
6.1. Analiza poslovanja	58
6.1.1. Horizontalna analiza	59
6.1.2. Vertikalna analiza	61
7. ZAKLJUČAK.....	62
POPIS SLIKA.....	64
POPIS TABLICA	65
LITERATURA	66

1. UVOD

Različite vrste kontrole u poduzeću omogućavaju otklanjanje nepravilnosti te služe poboljšanju poslovanja, a među najvažnije metode se ubrajaju financijski izvještaji.

Kako bi se izvršila analiza poslovanja poduzeća te dobile potrebne informacije o njemu, sastavljaju se godišnji financijski izvještaji. Prema Zakonu o računovodstvu i Hrvatskim standardima financijskog izvještavanja određuje se da godišnji financijski izvještaji moraju pružiti objektivni i istiniti prikaz uspješnosti poslovanja te financijskog položaja poduzeća.

Kontrola financijskih izvještaja predstavlja cjelokupni sustav koji ima važnu ulogu u djelovanju državnih, ali i nekih drugih institucija, kako bi navedeni izvještaji prikazivali stvarno stanje poslovanja poduzeća.

Financijski izvještaji su „krvna slika“ poslovanja poduzeća, a zadatak je menadžmenta što bolje „očitati“ navedenu sliku, kako bi imali uvid u realno stanje, a cilj ovog rada je detaljnije prikazati kako financijski izvještaji utječu na rad poduzeća, odnosno koliko isti služe pri poslovanju, nadzoru i otklanjanju nepravilnosti te sagledavanja mogućnosti i planiranju rasta poduzeća koji predstavljaju izazov menadžmentu koji ih vodi.

U ovom Završnom radu su prezentirani i detaljno pojašnjeni godišnji financijski izvještaji kako bi se lakše shvaćali pojmovi i odrednice pomoću koji se provode te kako bi se isto što zornije prikazalo korištene su tablice pomoću kojih se isti vode, a veći dio rada je baziran upravo na tri gorišnja financijska izvještaja ti to na: izvještaj o financijskom položaju (bilanca), račun dobiti i gubitka te na izvještaje o novčanom toku.

Hrvatskim standardom financijskog izvještavanja propisano je da financijski izvještaji trebaju istinito i fer prezentirati financijski položaj, financijsku uspješnost i novčane tokove poduzetnika. Istinito i objektivno predočavanje zahtjeva vjerno predočenje učinaka transakcije i drugih poslovnih događaja, a u skladu s kriterijima priznavanja imovine, obveza, kapitala, prihoda i rashoda. U iznimnim slučajevima gdje primjena Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja ne bi davala istinit i fer prikaz, poduzetnik će odstupiti od standarda na način koji je primjeren istinitom i fer prikazivanju imovine, obveza, kapitala, prihoda i rashoda poduzetnika.

Aktivnost utvrđivanja objektivnosti i realnosti financijskog položaja poduzeća na temelju prikazanih financijskih izvještaja naziva se revizijom, a ona predstavlja provjeru poslovanja poslovnog subjekta kroz aktivnosti prikupljanja i ispitivanja dokaza o realnosti i objektivnosti financijskih izvještaja kako bi se u konačnici formiralo mišljenje o njima.

S ciljem uvida u financijske izvještaje obavlja se unutarnja financijska kontrola i unutarnja revizija koja se dostavlja na daljnje korištenje zainteresiranim korisnicima navedenih izvještaja.

Iz razloga što investitori donose odluke na temelju financijskih izvještaja, oni žele neovisno mišljenje o financijskim izvještajima poduzeća, a njega pronalaze u revizorskim izvještajima poduzeća, a koje izvještaje pripremaju ovlašteni revizori.

U ovom radu kroz pet cjelina prikazani su financijski izvještaji koji menadžmentu služe u poslovanju te na temelju kojih oni donose odluke o budućnosti poslovanja poduzeća.

2. KONTROLA KAO FUNKCIJA MENADŽEMTA

2.1. Planiranje i kontroliranje

Planiranje nije jamac uspjeha, ali nedostatak plana gotovo će uvijek rezultirati neuspjehom, stoga bi plan trebao biti realan pogled na očekivanja. Planiranje se može sažeti u tri koraka i to na određivanje cilja plana, potom slijedi identifikacija i vrednovanje alternativnih putova do ostvarenja cilja plana, dok treći korak uključuje izbor puta do cilja (akcija) (<http://hrcak.srce.hr/66262>, 12.12.2016.).¹

Za razliku od planiranja kontroliranje se sastoji od mjerenja i ispravljanja planova i praćenja ostvarivanja zacrtanih ciljeva. Kontroliranje je stalan menadžerski proces ugrađen u sve razine organizacijske hijerarhije – ono je alat za postizanje organizacijskih aktivnosti. Tehnika postupka kontrole u pravilu je identična na svim poljima – u kontroli financija, kvalitete proizvoda, sposobnosti menadžera i tako dalje (<http://hrcak.srce.hr/66262>, 12.12.2016.).²

Postupak kontrole se može prikazati u tri koraka (<http://hrcak.srce.hr/66262>, 12.12.2016.)³:

a) Identificiranje željenih rezultata - u tom se koraku definira željeni rezultat projekta, na primjer, izdvojenim točkama u određenom vremenskom razdoblju.

b) Mjerenje učinkovitosti djelovanja – provodi se u vremenu određenom planom s ciljem da se odstupanja od planiranog otkriju i otklone poduzimanjem odgovarajućih aktivnosti. U ovom koraku ključno je da se odstupanja od željenih rezultata uoče na vrijeme.

c) Korekcija odstupanja - odstupanja se mogu ispraviti preoblikovanjem (modifikacijom) postojećih planova, stručnim usavršavanjem kadra ili čak zapošljavanjem dodatnih resursa u procesu, a postoji i mogućnost postavljanja boljeg menadžmenta ili pak primjenjivanja učinkovitije tehnike vođenja

Planiranje i kontroliranje su dvije različite, ali usko povezane funkcije menadžmenta koji su nerazdvojni procesi iz razloga što bez prethodnog planiranja proces kontrole nema nikakvu

¹ Stručni članak UDK: 65.012.2: Važnost planiranja i kontroliranja, Zita Lajtman 30.11.2010.

² Ibidem.

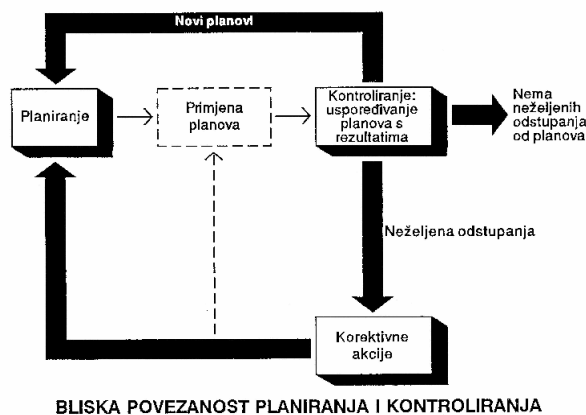
³ Ibidem.

osnovu (podlogu) za svoje postojanje, a s druge strane ni proces planiranja nema smisla ako se ne mjeri, ne prati i ne kontrolira.

Planiranje i kontroliranje su procesi koji se odvijaju u različitom vremenu, pa tako za proces planiranja slikovito se može reći da je ono „gledanje unaprijed“ dok je kontroliranje proces koji se uvijek događa u sadašnjosti. Jednostavnije rečeno, planiranje odgovara na pitanje „kuda idemo“, a kontroliranje (proces kontrole) potvrđuje je li taj put ispravan ili nije (<http://hrcak.srce.hr/66262>, 12.12.2016.).⁴

Kod ova dva procesa bitno je istaknuti da proces planiranja uvijek prethodi kontroli, to jest kontroliranje se nikada ne događa prije procesa planiranja. Planovi osiguravaju standarde kontrole. Oni definiraju organizacijsku i kadrovsku strukturu te nas usmjeravaju kako voditi ljude u ostvarivanju cilja i osiguranja uspjeha planova. Kontroliranje je pak mjerenje odstupanja od postavljenih planova – standarda (<http://hrcak.srce.hr/66262>, 12.12.2016.).⁵

Na slici 1. vidi se povezanost procesa planiranja i procesa kontrole ostvarenih ciljeva pri čemu je planiranje ishodišna točka cjelokupnog procesa.

Slika 1. Bliska povezanost planiranja i kontroliranja. Izvor: Wehrich ; Koontz (1998). Menedžment. Zagreb, MATE, str. 120.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

2.1.1. Pregled koraka u planiranju te koordinacija kratkoročnih i dugoročnih planova

Menadžeri u osnovi slijede iste korake, bilo da se radi o kupnji poslovnog prostora, razvoju proizvoda ili pak strateškom razvojnom planu države. U svakoj fazi moraju proučiti ostvarivost akcija što znači da se plan mora temeljiti na realnim pretpostavkama (<http://hrcak.srce.hr/66262>, 12.12.2016.).⁶

Praktični koraci u planiranju su (<http://hrcak.srce.hr/66262>, 12.12.2016.)⁷:

a) prvi korak u procesu planiranja je osvještavanje problema (prilike), pri čemu je ključno da menadžeri razumiju koje probleme žele riješiti, što žele postići i zašto.

b) potom slijedi proces postavljanja ciljeva u kojemu treba odgovoriti na pitanja o očekivanim rezultatima, o onome što se želi postići i vremenskom roku u kojemu to mora biti učinjeno.

Procesom razmatranja pretpostavki planiranja, na temelju postojećih izvora pripremaju se prognoze, informiraju se svi koji sudjeluju u planiranju u cilju postizanja konsenzusa. Važno je da se svi menadžeri slažu s pretpostavkama planiranja. Kod određivanja alternativnih pravaca akcije definiraju se alternative, to jest putovi koji su nam na raspolaganju do cilja. Ne postoji plan za koji ne postoji alternativa. Nakon što su se odredile alternative procesom vrednovanja alternativnih pravaca akcije ocjenjuju se, analiziraju i razmatraju pojedine alternative. Konačno, na red dolazi proces izbora pravca akcije u kojemu menadžment, na osnovi prethodnih procesa, izabire najbolju alternativu koja samim time postaje pravac akcije (<http://hrcak.srce.hr/66262>, 12.12.2016.).⁸

Planove možemo klasificirati prema različitim autorima i kriterijima. S obzirom na razdoblje planiranja razlikujemo dugoročno planiranje (kad se planovi odnose na razdoblje dulje od 5 godina), srednjoročno planiranje (za razdoblje između 2 i 5 godina) i kratkoročno planiranje (razdoblje do godine dana). S obzirom na stupanj u hijerarhijskoj razini razlikujemo strateško planiranje, operativno planiranje i taktičko planiranje. Strateški plan definira dugoročne ciljeve organizacije, a uključuje političku i ekonomsko-psihološku snagu te ostale potencijale koji mogu pomoći osiguravanju uspjeha u budućnosti. Operativno planiranje konkretizira i razrađuje pojedina poslovna područja iz strategijskog planiranja, a taktičko planiranje se odnosi na

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem.

pojedina funkcionalna područja, te obuhvaća razdoblje do mjesec dana. Kratkoročni plan mora biti u funkciji dugoročnog plana i treba pridonositi dugoročnim i strateškim ciljevima. Važno je da planovi budu integrirani i koordinirani. U praksi se često nailazi na pogrešku kada se kratkoročni planovi izrađuju bez obzira na dugoročne planove. Takva strategija koja ne može osigurati budućnost u poduzeću ili državi naziva se pogrešnom strategijom i ona ne osigurava gospodarski rast i razvoj u društvu (<http://hrcak.srce.hr/66262>, 12.12.2016.).⁹

2.1.2. Kritične nadzorne točke i kontrola kao ciklični sustav

Sposobnost identificiranja kritičkih točaka kontrole predstavlja jednu od temeljnih menadžerskih vještina pa moraju biti određeni u najosjetljivijem dijelu sustava, a da budu mjerljivi. Menadžer odabranim točkama pridaje posebnu pozornost, te ih nadzire kako bi se uvjerio da se cjelokupna aktivnost odvija prema planu. Nakon što se odaberu, kritičke točke predstavljaju mjerilo stvarne i očekivane učinkovitosti. Kontrolne točke moraju biti kritičke što znači da bolje od ostalih čimbenika pokazuju ostvarivanje planova. Kritičke nadzorne točke utvrđuju se na osnovi većeg broja pokazatelja. Fizički pokazatelji su nenovčani pokazatelji, a koriste se kod ponavljajućih poslova gdje je zastupljen ljudski rad – uglavnom u proizvodnji. Prikazuju se kvantitativno, na primjer u satima rada, potrošnji energije, proizvedenim proizvodima u jedinici vremena ili kvalitativno, u otpornosti materijala, razini tolerancije i slično (<http://hrcak.srce.hr/66262>, 12.12.2016.).¹⁰

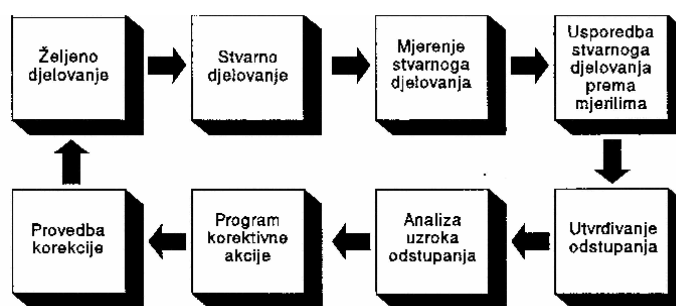
Troškovni pokazatelji uvijek su izraženi u novcu i obuhvaćaju širok spektar faktora kao što su trošak radnog sata, trošak materijala po jedinici, troškovi prodaje, troškovi potrošnje goriva. Novčani pokazatelji odnose se uglavnom na kapitalna ulaganja, a najpouzdaniji pokazatelj je stopa povrata na uloženo – rentabilnost ulaganja. Pokazatelji prihoda utvrđuju se kao vrijednost prodaje izražene u novcu dok se nematerijalni pokazatelji ne mogu izraziti u novcu, ali bitno utječu na učinkovitost i ostvarenje zacrtanih ciljeva. Tu se ubrajaju međuljudski odnosi, entuzijizam, sposobnost menadžera i timski rad (<http://hrcak.srce.hr/66262>, 12.12.2016.)¹¹

⁹ Ibidem.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

Glavna karakteristika procesa kontrole jest njegova cikličnost koja nikada ne završava, što zorno dočarava slika 2. na kojoj vidimo povratnu vezu kod upravljačke kontrole. Vidljivo je da sustav kontrole uključuje mjerenje postignuća i pokazuje ispunjavanju li se planovi. Ukoliko se mjerenjem rezultata plana utvrde negativna odstupanja stvarnog od željenog djelovanja, tada je potrebno utvrđivanje odgovornosti za takve rezultate. Tek nakon tih koraka pristupa se analizi uzroka odstupanja, izradi programa korektivne akcije te samoj provedbi korekcije kojom opet dobivamo željeno djelovanje. Potrebno je istaknuti da je željeno djelovanje „idealistično“, znači nešto neostvarivo i različito od stvarnog djelovanja koje opet zatvara puni krug ciklusa kontrole (<http://hrcak.srce.hr/66262>, 12.12.2016.).¹²

Slika 2. Povratna veza upravljačke kontrole. Izvor: Weihrich ; Koontz (1998). Menedžment. Zagreb, MATE, str. 585.

2.2. Strateški menadžment

Strateški menadžment definira se kao proces koji uključuje određivanje ciljeva, stratešku analizu, strateško odlučivanje, oblikovanje i implementaciju strategije, te kontrolu izvedbe.

Strateški menadžment jest uzorak planiranih razvoja i aktivnosti namijenjenih omogućavanju organizaciji da postigne svoje ciljeve, dok se menadžment ljudskih resursa odnosi na politike, prakse i sustave koji utječu na ponašanje zaposlenika, njihove stavove i radnu uspješnost (<http://hrcak.srce.hr/120073> 22.11.2016.).¹³

U stranoj literaturi neki autori sumiraju aktivnosti strateškog menadžmenta u kraticu MOST (engl. mission, objectives, strategy, tactics), koja obuhvaća misiju i viziju organizacije te ukazuje na smjer djelovanja, ciljeve koje organizacija želi postići, strategiju u smislu

¹² Ibidem.

¹³ Stručni članak UDK: 658.310.8. Strateški menadžment u korelaciji s upravljanjem, radnom uspješnošću i oblikovanjem poslova, Željka Križmarić 48-52, 2014.

usmjeravanja resursa i kompetencija, te taktiku u smislu planiranih akcija (<http://hrcak.srce.hr/120073> 22.11.2016.).¹⁴

Nekoliko je temeljnih karakteristika strateškog menadžmenta, a to su (<http://hrcak.srce.hr/120073> 22.11.2016.):¹⁵

- a) Strateški menadžment je kontinuiran proces koji neprestano traje u poduzeću.
- b) Angažman menadžera u procesu strateškog menadžmenta manifestira se u seriji etapa koje započinju analizom okoline, nastavljaju se na postavljanje organizacijskog usmjerenja i formuliranja, implementaciju strategije, sve do kontrole i evaluacije postojeće strategije. U procesu strateškog menadžmenta menadžeri donose niz odluka i poduzimaju niz akcija kojima se teži ostvarenju ciljeva poduzeća.
- c) Kako bi strateški menadžment efektivno djelovao kao instrument ostvarenja ciljeva poduzeća, mora osigurati da se poduzeće organizira tako da može odgovarati zahtjevima promjenjive okoline.
- d) Proces strateškog menadžmenta je iterativan – započinje prvom etapom, završava zadnjom etapom i tada ponovno počinje prvom etapom. Strategija, kao okosnica strateškog menadžmenta, nema smisla ako se ne provede implementacija same strategije, odnosno ukoliko se ista ne stavlja u akciju, kroz niz programa, procedura i pravila. U konkretnom slučaju, koji se tiče uspostavljanja radne uspješnosti, strategija uključuje promjene unutar cijelog poduzeća, uz stalog nadzor top menadžmenta.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem.

3. FINANCIJSKI IZVJEŠTAJI

3.1. Vrste godišnjih financijskih izvještaja

Godišnji financijski izvještaji pružaju informaciju o poduzeću i to o njegovoj imovini, obvezama, glavnici, prihodima i rashodima (financijskom rezultatu), ostalim promjenama glavnice te novčanim tijekovima i kao takvi predstavljaju temeljnu podlogu i polaznu točku za analizu poslovanja poduzeća (Žager et al., 2008.).¹⁶

Temeljem članka 19. stavka 2. Zakona o računovodstvu (u daljnjem tekstu ZOR) godišnje financijske izvještaje čine: ¹⁷

- izvještaj o financijskom položaju (bilanca),
- račun dobiti i gubitka,
- izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti,
- izvještaj o novčanim tokovima,
- izvještaj o promjenama kapitala,
- bilješke uz financijske izvještaje.

Zadatak računovodstva kao uslužne funkcije prijeko potrebne za upravljanje poduzećem jest „prikupljanje i obrada podataka financijske prirode te prezentiranje tako dobivenih informacija zainteresiranim korisnicima, a kao sredstvo informiranja koriste se financijski izvještaji (Žager et al., 2008.).¹⁸

Izvještaj o financijskom položaju (bilanca) je financijski izvještaj koji daje informacije o financijskom stanju poduzeća. Financijski izvještaj koji prikazuje prihode i rashode te dobit ili gubitak ostvaren u određenom obračunskom razdoblju nazivamo račun dobiti i gubitka. Prezentiranje svih komponenti dobiti ili gubitka kao i komponenti ostale sveobuhvatne dobiti se naziva izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti. Izvještaj o novčanom tijeku je financijski izvještaj koji iskazuje novčane tokove, tj. priljev i odljev novca i novčanih ekvivalenata u određenom obračunskom razdoblju te prikazuje izvore pribavljanja i način uporabe novca. Izvještaj o promjenama kapitala daje informacije o politici raspodjele zarade na dio koji se

¹⁶ K.Žager, I. M. Sačer, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008., str. 52.

¹⁷ Zakon o računovodstvu, Narodne novine, br. 78/15, 134/15.

¹⁸ K.Žager, I. M. Sačer, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008., str. 52.

isplaćuje vlasnicima i dio koji ostaje u poduzeću. Financijski izvještaj koji pruža dodatne informacije i detaljnija objašnjenja pojedinih pozicija temeljnih financijskih izvještaja nazivamo bilješke uz financijske izvještaje (Žager et al., 2008. str. 52.).¹⁹

3.2. Izvještaj o financijskom položaju (bilanca)

Bilanca je temeljno financijsko izvješće koje svaki poduzetnik mora sastaviti na kraju poslovne godine. Ona je sustavni pregled stanja imovine, kapitala i obveza u kojima iskazana imovina ima pokriće. Bilanca se sastoji od dva dijela: aktive i pasive (Žager et al., 2008.).²⁰

Vrijednost aktive uvijek je jednaka vrijednosti pasive, pa zato kažemo da u bilanci između aktive i pasive postoji ravnoteža (Žager et al., 2008.).

Svako trgovačko društvo se osniva sa određenim, većim ili manjim, početnim kapitalom sa ciljem da svojim osnivačima kroz određeno razdoblje vrati uloženi kapital i nakon toga počne donositi dobit (<http://hrcak.srce.hr/68204> 15.11.2016.).²¹

U članku 1.7. Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja (u daljnjem tekstu HSFI ²²) je opisano da je bilanca sustavni pregled imovine, obveza i kapitala na određeni datum.

Bilanca koja se prva izrađuje prilikom osnivanja trgovačkog društva se naziva početnom bilancom. U njoj se vidi koliki je osnivački kapital i kojom je vrstom imovine uplaćen.

Riječ bilanca potječe od latinske riječi „bi-lanx“, gdje se „bi“ prevodi kao dvostruki, a „lanx“ kao zdjelica vage što u konačnici označava dvije zdjelice. Vaga je simbol ravnoteže, a temeljno pravilo svake bilance je da ukupna vrijednost aktive mora biti jednaka ukupnoj vrijednosti pasive. Ova jednakost poznata je kao načelo bilančne ravnoteže (Žager et al., 2008.).²³

Tijekom poslovanja poduzeća događaju se predvidivi te nepredvidivi događaji koji utječu na stabilnost poslovanja, bilo u pozitivnom ili negativnom aspektu sa gledišta poslovanja, stoga promatrajući bilancu poduzeća i uspoređujući podatke koji su trenutni, odnosno u tijeku

¹⁹ Ibidem str. 52.

²⁰ Ibidem.

²¹ Stručni članak UDK: 658.14/17:657.375:347.736(497.542): Struktura bilance kao pokazatelj lošeg poslovanja, Berislav Bolfek, Milan Stanić, Marija Tokić 1/2011.

²² Hrvatski standardi financijskog izvještavanja I – Financijski izvještaji, članak 1.7, Narodne novine, br. 78/15

²³ K.Žager, I. M. Sačar, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008., str. 52.

poslovanja, sa podacima iz prijašnjih razdoblja, moguće je u određenim segmentima predvidjeti opasnosti koje prijete poslovanju poduzeća. Obzirom na navedeno neadekvatna struktura bilance predstavlja veliki rizik za nastavak poslovanja te u procesu upravljanja rizikom se mora uložiti veliki napor kako se isto ne bi negativno odrazilo na poslovanje (Žager et al., 2008.).²⁴

Imovina predstavlja aktivu, a kapital i obveze pasivu bilance. Imovina poduzeća mora biti jednaka njezinim izvorima, tj, aktiva mora biti jednaka pasivi te vezano za isto proizlazi temeljna računovodstvena jednakost (Žager et al., 2008.):

$$\text{AKTIVA} = \text{PASIVA}$$

$$\text{IMOVINA} = \text{VLASTITI KAPITAL} + \text{OBVEZE}$$

Iz ove jednakosti vrijednost vlastitog kapitala može se izračunati na slijedeći način;

$$\text{VLASTITI KAPITAL} = \text{IMOVINA} - \text{OBVEZE}$$

Ako ne postoji gubitak iznad visine kapitala, vrijednost kapitala je jednaka neto knjigovodstvenoj vrijednosti poduzeća pa proizlazi slijedeće;

Tablica 1. Struktura bilance

B I L A N C A	
AKTIVA	PASIVA
IMOVINA	NETO KNJIGOVODSTVENA VRIJEDNOST = VLASTITI KAPITAL
	OBVEZE
Σ AKTIVA	= Σ PASIVA

Izvor: K.Žager, I. M. Sačer, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008.

Shematski bilanca se može prikazati na slijedeći način;

²⁴ Ibidem.

Tablica 2. Shematski prikaz strukture bilance

AKTIVA	PASIVA
Potraživanja za upisani, a neuplaćeni kapital	Kapital i pričuve
Dugotrajna imovina: - nematerijalna - materijalna - financijska - potraživanja	Dugoročna rezerviranja za rizike i troškove
Kratkotrajna imovina: - zalihe - potraživanja - financijska - novac	Dugoročne obveze
Plaćeni troškovi budućeg razdoblja i nedospjela naplata prihoda	Kratkoročne obveze
Gubitak iznad visine kapitala	Odgođeno plaćanje troškova i prihodi budućeg razdoblja

Izvor: Stručni članak UDK: 658.14/.17:657.375:347.736(497.542): Struktura bilance kao pokazatelj lošeg poslovanja, Berislav Bolfek, Milan Stanić, Marija Tokić 1/2011

Iz tablice 1. i 2. vidljiva je struktura bilance te je vidljivo da se ona sastoji od dva dijela. Lijeva strana bilance (aktiva) predstavlja imovinu kojom poduzeće raspolaže, a desna strana izvore financiranja imovine (pasiva).

Imovina podrazumijeva „resurs koji je pod kontrolom poduzeća te koji proizlazi iz prošlih događaja i od kojeg se očekuju buduće ekonomske koristi (Žager et al., 2008.)“²⁵.

Imovina se dijeli na dugotrajnu i kratkotrajnu, a izvori financiranja imovine na kapital i obveze.

3.2.1. Vrste bilanci

Razlikujemo nekoliko vrsta bilanci ovisno o karakteru vremena, formi ili razlogu njihova sastavljanja. U praksi se obično susreću ove vrste bilanci (Žager et al., 2008.)“²⁶:

- 1) početna bilanca
- 2) zaključna bilanca
- 3) pokusna bilanca

²⁵ Ibidem. str. 53.

²⁶ Ibidem str.65-66.

- 4) konsolidirana bilanca
- 5) zbrojna bilanca
- 6) diobena i fuzijska bilanca
- 7) sanacijska bilanca
- 8) likvidacijska bilanca

Kako bi se bolje razumjele navedene vrste bilanci, slijedi za iste kratko pojašnjenje (Žager et al., 2008.)²⁷:

Početna bilanca sastavlja se prilikom osnivanja trgovačkog društva - početkom njegova poslovanja. Ova bilanca sadrži podatke o temeljnom kapitalu iz rješenja Trgovačkog suda.

Zaključna bilanca sastavlja se na kraju obračunskog razdoblja temeljem podataka iz poslovnih knjiga. Svaka bilančna pozicija treba iskazati istinitu vrijednost. Zbog toga bilanciranjem svake pojedine bilančne pozicije treba ispitati jesu li učinjene sve radnje koje su potrebne da bilančna pozicija iskazuje točnu, istinitu vrijednost.

Pokusna bilanca je bilanca koja se sastavlja radi kontrole, odnosno provjere ispravnosti provedenih knjiženja. Uobičajena je praksa da se sastavlja jednom mjesečno (po potrebi i češće), a obvezno se sastavlja prije sastavljanja i prezentiranja bilo koje od navedenih bilanci.

Konsolidacijska bilanca sastavlja se kao prikaz vrijednosti aktive i pasive samostalnih društava međusobno povezanih zajedničkim interesom. Temelj za njezino sastavljanje čine pojedinačne bilance samostalnih društava kao članica zajedničkog interesa.

Zbrojna bilanca je bilanca koja se također sastavlja za složena poduzeća, ali se kod nje zbrajaju istovrsne stavke iz bilance samostalnih poduzeća.

Diobena bilanca podrazumijeva bilancu koja se sastavlja prilikom razdvajanja gospodarskog subjekta, ili pak u slučaju razdvajanja nekog njegovog dijela.

Fuzijska bilanca nastaje u slučaju integriranja dva ili više samostalnih poduzeća u jedno novo poduzeće. Ona nastaje zbrajanjem istovrsnih stavki bilance integriranih poduzeća.

Sanacijska bilanca, kao što sam naziv govori, sastavlja se prilikom sanacije poduzeća. Njezinim sastavljanjem utvrđuju se nastali gubitci u poslovanju te služi kao mjera za njihovo rješavanje. „Ako postupak sanacije ne uspije, pokreće se stečajni postupak“.

²⁷ Ibidem str.66.

Likvidacijska bilanca je bilanca koja se sastavlja kao prikaz vrijednosti aktive i pasive u trenutku prestanka rada poduzetnika. Na taj se način utvrđuje kojom se imovinom raspolaže, kolike su obveze i prema kome i kojim će se redom one likvidirati iz likvidacijske mase.

Prilikom obavljanja poslovnog procesa u poduzeću se pojavljuju mnogobrojne poslovne promjene koje se bilježe transakcijama te tom prilikom svaka od njih uzrokuje različite promjene u bilanci poduzeća.

3.2.1.1. Imovina

Imovina je resurs (HSFI čl.5.8.)²⁸:

- a) koji kontrolira poduzetnik kao posljedicu prošlih događaja, i
- b) od kojeg se očekuje priljev budućih ekonomskih koristi poduzetniku.

Da bi se nešto priznalo kao imovina u računovodstvu moraju biti ispunjeni uvjeti da je to ekonomski izvor koji je pod kontrolom poduzeća, da ima pouzdano mjerljivu vrijednost te da se od nje očekuju određene ekonomske koristi.

Prema kriteriju ročnosti imovina se klasificira na dugotrajnu i na kratkotrajnu imovinu.

Dugotrajna imovina je imovina čiji je vijek trajanja dulji od jedne godine, odnosno ona imovina u poduzeću za koju se očekuje da neće biti potrošena u vremenskom periodu kraćem od jedne godine. Nabavljena je da bi služila u proizvodnom procesu poduzeća kroz duže razdoblje i njena se početna vrijednost tijekom pretpostavljenog korisnog vijeka trajanja prenosi preko troškova amortizacije (Žager et al., 2008.).²⁹

Dugotrajna materijalna imovina je imovina (HSFI čl. 6.5.)³⁰:

- a) namijenjena za korištenje u proizvodnji proizvoda ili isporuci roba ili usluga, za iznajmljivanje drugima ili u administrativne svrhe, i
- b) koja se očekuje koristiti duže od jednog razdoblja
- c) ona imovina koja je namijenjena za korištenje na neprekidnoj osnovi u svrhu aktivnosti poduzetnika.

Dugotrajna imovina se dijeli na (Žager et al., 2008.)³¹:

- a) materijalnu imovinu (građevinski objekti, nekretnine, postrojenja, oprema)

²⁸ Hrvatski standardi financijskog izvještavanja 1 – Financijski izvještaji, članak 5.8, Narodne novine, br. 78/15

²⁹ K.Žager, I. M. Sačer, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008., str. 70.

³⁰ Hrvatski standardi financijskog izvještavanja 1 – Financijski izvještaji, članak 6.5, Narodne novine, br. 78/15

³¹ K.Žager, I. M. Sačer, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008., str. 67.

- b) nematerijalnu imovinu (patenti, licencije, koncesije, goodwill)
- c) financijsku imovinu (ulaganja u povezana društva, dugoročne vrijednosne papire, dane dugoročne kredite)
- d) dugoročna potraživanja (potraživanja od povezanih poduzeća).

Dugotrajna materijalna imovina obuhvaća sljedeće vrste imovine: zemljište, građevinske objekte, postrojenja i opremu, alate, pogonski inventar, namještaj i transportna sredstva, dugotrajnu biološku imovinu, predujmove za dugotrajnu materijalnu imovinu (HSFI čl. 6.6.).³²

Kratkotrajna imovina se dijeli na zalihe, potraživanja, financijsku imovinu te na novac u banci i blagajni. Kratkotrajna imovina je ona imovina koja se može pretvoriti u novac u roku od jedne godine, odnosno imovina za koju se smatra da će se potrošiti, odnosno da će promijeniti svoj oblik u vremenskom periodu kraćem od jedne godine. To je imovina koja stalno mijenja oblik, od novca za nabavu sirovina za proizvodnju, zatim od sirovina za proizvodnju u poluproizvode ili proizvode, koji se dalje, prodajom pretvaraju u potraživanja, a potraživanja se transformiraju u novac (Žager et al., 2008.)³³:

Kratkotrajna imovina je imovina koja ispunjava sljedeće uvjete (HSFI 1.13.)³⁴:

- a) očekuje se da će se realizirati ili se drže za prodaju ili potrošnju u redovnom tijeku poslovanja,
- b) primarno se drži za trgovanje,
- c) očekuje se da će se realizirati unutar dvanaest mjeseci od datuma bilance,
- d) novac ili novčani ekvivalent, osim ako mu je ograničena mogućnost razmjene ili upotrebe za podmirivanje obveza za razdoblje od najmanje dvanaest mjeseci od datuma bilance

Zalihe su kratkotrajna materijalna imovina (HSFI čl.10.3.)³⁵:

- koja se drži zbog prodaje u redovnom toku poslovanja,
- koja se drži u procesu proizvodnje za navedenu prodaju ili
- u obliku materijala ili dijelova koji će biti utrošeni u procesu proizvodnje ili u postupku pružanja usluga.

Zalihe slijedom reprodukcijskog ciklusa obuhvaćaju sljedeće oblike:

- zalihe sirovina i drugog materijala koji ulazi u supstancu gotovog proizvoda,

³² Hrvatski standardi financijskog izvještavanja 1 – Financijski izvještaji, članak 6.6, Narodne novine, br. 78/15

³³ K.Žager, I. M. Sačer, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008.

³⁴ Hrvatski standardi financijskog izvještavanja 1 – Financijski izvještaji, članak 1.13. Narodne novine, br. 78/15

³⁵ Ibidem, čl. 10.3.

– zalihe rezervnih dijelova i drugog materijala koji ne ulazi u supstancu gotovih proizvoda,

– zalihe nedovršene proizvodnje i poluproizvoda,

– zalihe gotovih proizvoda,

– zalihe trgovačke robe i drugo

– kratkotrajnu biološku imovinu.

Nematerijalna imovina je nemonetarna imovina bez fizičkih obilježja koja se može identificirati. Imovina se može identificirati ako (HSFI čl. 5.12.)³⁶:

(a) je odvojiva, odnosno ako se može odvojiti ili razlučiti od poduzetnika i prodati, prenijeti, licencirati, iznajmiti ili razmijeniti, bilo pojedinačno ili zajedno s povezanim ugovorom, imovinom ili obvezom, ili

(b) proizlazi iz ugovornih ili drugih zakonskih prava, bez obzira na to mogu li se ta prava mogu prenijeti ili odvojiti od poduzetnika ili od drugih prava i obveza.

Nematerijalna imovina obuhvaća sljedeće vrste imovine: izdaci za razvoj, patenti, licencije, koncesije, zaštitni znaci, software, dozvola za ribarenje, franšize i ostala prava, goodwill, predujmovi za nematerijalnu imovinu i ostalu nematerijalnu imovinu.

Financijska imovina obuhvaća sljedeće vrste imovine (HSFI čl. 9.4.):³⁷

a) udjeli i dionice kod povezanih poduzetnika

b) zajmovi povezanim poduzetnicima

c) sudjelujući interesi osim kod povezanih poduzetnika

d) ulaganja u vrijednosne papire

e) dani zajmovi i depoziti

f) ostala financijska imovina

g) novac

Potraživanja su imovinsko pravni odnosi nastali na temelju vjerodostojne isprave između potražitelja, vjerovnika i dužnika pa je prema tome za vjerovnika pravo za naplatu, a za dužnika obveza da plati ili vrati primljenu robu, proizvod ili slično (<http://hrcak.srce.hr/68204> 15.11.2016.).³⁸

³⁶ Ibidem čl. 5.12.

³⁷ Ibidem čl. 9.4.

³⁸ Stručni članak UDK: 658.14/17:657.375:347.736(497.542): Struktura bilance kao pokazatelj lošeg poslovanja, Berislav Bolfek, Milan Stanić, Marija Tokić 1/2011.

Potraživanja su na temelju obvezno-pravnih i drugih osnova, zasnovana prava potraživati od dužnika plaćanje duga, isporuku usluga ili pružanje usluga.

Potraživanja su ne derivativna financijska imovina s fiksnim ili utvrđenim plaćanjima koja ne kotiraju na aktivnom tržištu.

Potraživanja ne uključuju financijsku imovinu (HSFI čl.11.4.)³⁹:

a) koju poduzetnik namjerava prodati odmah ili u bliskoj budućnosti, koja će biti svrstana u imovinu namijenjenu trgovanju, i one koju je poduzetnik kod početnog priznavanja predodredio za iskazivanje po fer vrijednost kroz dobit ili gubitak,

b) koju poduzetnik kod početnog priznavanja predodredio kao raspoloživu za prodaju, ili

c) kod koje imatelj možda neće nadoknaditi gotovo sve svoje početno ulaganje, iz razloga koji nije pogoršanje kvalitete kredita, i koja se treba svrstati u raspoloživu za prodaju.

Udjel stečen u grupi imovine koja nije potraživanje (na primjer, udjel u zajedničkom investicijskom ili sličnom fondu) ne predstavlja potraživanje.

Dugoročna potraživanja su ona potraživanja koja imaju rok dospjeća duži od jedne godine. Kratkoročna potraživanja su potraživanja s rokom do jedne godine. To mogu biti potraživanja od kupaca za prodana dobra i/ili obavljene usluge, potraživanja od države, potraživanja od zaposlenika i ostala kratkoročna potraživanja (<http://hrcak.srce.hr/68204> 15.11.2016.).⁴⁰

Izvori imovine poduzeća nalaze se u pasivi bilance te se klasificiraju na vlastite te na tuđe izvore. Vlastiti izvor imovine (kapital) se odnosi na onaj dio imovine poduzeća koji je financiran od strane vlasnika, dok obveze kao tuđi izvor imovine se odnose na onaj dio imovine koji je financiran od strane kreditora, dobavljača i ostalih poslovnih partnera (Žager et al., 2008.).⁴¹

Temeljni upisani kapital je iznos kojeg vlasnici unose u društvo prilikom osnivanja, upisano u Trgovačkom sudu.

Kapitalne pričuve (Premije za emitirane dionice) su iznos koji se javlja u slučaju kada se dionice prilikom osnivanja ili dokapitalizacije dioničkog društva na tržištu prodaju po cijeni koja je veća od nominalne.

³⁹ Hrvatski standardi financijskog izvještavanja 1 – Financijski izvještaji, članak 11.4. Narodne novine, br. 78/15

⁴⁰ Stručni članak UDK: 658.14/17:657.375:347.736(497.542): Struktura bilance kao pokazatelj lošeg poslovanja, Berislav Bolfek, Milan Stanić, Marija Tokić 1/2011.

⁴¹ K.Žager, I. M. Sačar, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008. Str. 59.

Revalorizacijske pričuve nastaju kao posljedica inflacije ili povećanja tržišne vrijednosti imovine u odnosu na knjigovodstvenu vrijednost.

Pričuve se formiraju iz ostvarenog dobitka. Pričuve su zakonska obveza dionička društva koja ih moraju formirati u visini od 5% upisanog kapitala. Pričuve se mogu koristiti za pokrivanje gubitaka, modernizaciju, prekvalifikaciju zaposlenih, itd. (Žager et al., 2008.).⁴²

Zadržani dobitak je onaj dio dobitka koji ostaje u poduzeću i koji se ulaže u daljnje poslovanje. Zadržani dobitak se smanjuje ako se izvrši isplata dividendi dioničarima ili udjela dobiti pojedinog vlasnika.

Preneseni gubitak predstavlja negativni financijski rezultat kumuliran tijekom godina poslovanja, koji nije prikriven iz pričuva, zadržane dobiti ili drugih izvora. Preneseni gubitak umanjuje ukupni iznos glavnice (kao negativna stavka).

Dobitak ili gubitak poslovne godine predstavlja financijski rezultat poslovanja za poslovnu godinu koja završava 31.12. koji se utvrđuje sučeljavanjem prihoda i rashoda, te plaćanjem poreza na dobit (ako postoji pozitivna porezna osnovica) od 20%. Gubitak umanjuje ukupni iznos glavnice (kao negativna stavka), a dobitak uvećava ukupni iznos glavnice (Žager et al., 2008.).⁴³

3.2.1.2. Kapital i obveze

Kapital je vlastiti izvor financiranja imovine, a izračunava se kao ostatak imovine poduzetnika nakon odbitka svih njegovih obveza. Kapital se sastoji od upisanog (temelnog) kapitala, kapitalnih rezervi, revalorizacijskih rezervi, rezervi fer vrijednosti, rezervi iz dobiti (zakonske, statutarne i ostale rezerve), zadržane dobiti ili prenesenog gubitka te dobiti ili gubitka tekuće godine (HSFI čl.1.4.).⁴⁴

Osnovni preduvjet obavljanja poduzetničke djelatnosti je kapital te obzirom na navedeno, osnivači trgovačkih društava ga moraju uplatiti i upisati. Unos kapitala u trgovačko društvo se može izvršiti u novcu, stvarima ili pravima, s tim da se minimalno 50% iznosa temeljnog kapitala mora uplatiti u novcu na žiro račun trgovačkog društva.

Zakon o trgovačkim društvima regulira da temeljni kapital trgovačkog društva s ograničenom odgovornošću mora minimalno iznositi 20.000,00 kuna, dok temeljni kapital

⁴² Ibidem, str. 62.

⁴³ Ibidem, str. 57.

⁴⁴ Hrvatski standardi financijskog izvještavanja 1 – Financijski izvještaji, čl. 1.4. Narodne novine, br. 78/15

dioničkog društva ne može biti manji od 200.000,00 kuna na dan prijave u trgovački registar. Maksimalan iznos temeljnog kapitala nije ograničen (<http://hrcak.srce.hr/68204> 15.11.2016.).⁴⁵

Obveza je sadašnja obveza poduzetnika, proizašla iz prošlih događanja i za čije se podmirenje očekuje odljev resursa.

Obveza je dužnost ili odgovornost da se postupi ili nešto izvrši na određeni način (HSFI).⁴⁶

Obveze se, prema rokovima dospjeća dijele na dugoročne i kratkoročne obveze. Dugoročne obveze su uglavnom obveze prema kreditnim institucijama i dospjevaju na naplatu u roku koji je duži od jedne godine.

Kratkoročne obveze su sve one koje poduzetnik mora podmiriti u roku kraćem od godine dana, a među njih se obraju obveze prema dobavljačima, obveze prema zaposlenicima, obveze za poreze i doprinose, obveze za kratkoročne pozajmice te druge katkoročne obveze (<http://hrcak.srce.hr/68204> 15.11.2016.).⁴⁷

3.2.2. Bilanične promjene

Bilančne promjene nastaju pod utjecajem poslovnih događaja koji dovode do promjene stanja pojedinih stavki u bilanci. Iako postoji velik broj poslovnih događaja koji uzrokuje promjene vrijednosti imovine, kapitala i obveza, bilančne promjene se mogu razvrstati na četiri vrste. Osnovne vrste bilančnih promjena su (<http://hrcak.srce.hr/68204> 15.11.2016.).⁴⁸:

1. centripetalne promjene,
2. centrifugalne promjene,
3. koncentrične promjene,
4. periferijske promjene.

Centripetalne promjene uzrokuju povećanje aktive i pasive za isti iznos, a samim time zbroj bilance se povećava za istu svotu. Primjerice, nabava sirovina i materijala od dobavljača, posuđivanje novca od banke u obliku zajma. Centrifugalne promjene nastaju bilježenjem poslovne promjene koja uvjetuje smanjenje aktive i pasive kao i zbroja bilance za isti iznos.

⁴⁵ Stručni članak UDK: 658.14/.17:657.375:347.736(497.542): Struktura bilance kao pokazatelj lošeg poslovanja, Berislav Bolfek, Milan Stanić, Marija Tokić 1/2011.

⁴⁶ Hrvatski standardi financijskog izvještavanja 1 – Financijski izvještaji, Narodne novine, br. 78/15

⁴⁷ Stručni članak UDK: 658.14/.17:657.375:347.736(497.542): Struktura bilance kao pokazatelj lošeg poslovanja, Berislav Bolfek, Milan Stanić, Marija Tokić 1/2011.

⁴⁸ Belak, V. i suradnici.: Računovodstvo poduzetnika, RRIF Plus d.o.o., Zagreb, 2011, str. 1111.

Primjerice, plaćanje dobavljača putem žiroračuna, otplata kredita banci. Koncentrične promjene nastaju bilježenjem poslovne promjene pri čemu se mijenja struktura aktive, tj. jedna stavka aktive se povećava, a druga stavka aktive se smanjuje za isti iznos. Zbroj bilance pri tome ostaje nepromijenjen. Primjerice, naplata potraživanja od kupaca. Periferijske promjene nastaju bilježenjem poslovne promjene što za posljedicu ima promjenu strukture pasive, odnosno jedna stavka pasive se povećava, a druga stavka pasive se smanjuje za isti iznos. Zbroj bilance ostaje nepromijenjen. Primjerice, plaćanje dobavljača sredstvima stečenim iz kredita banke (<http://hrcak.srce.hr/68204> 15.11.2016.).⁴⁹

Primjer navedenih promjena moguće je uvidjeti u imaginarnom poduzeću „B“ u kojem je početna bilanca upisana u Tablici 3.

Tablica 3. Početna bilanca poduzeća „B“ na dan 01.01.201x.

Bilanca poduzeća „B“ na dan 01.01.201x.			
AKTIVA		PASIVA	
Opis stavke	Iznos:	Opis stavke	Iznos:
Oprema trgovine	200.000	Upisni temeljni kapital	315.000
Kupci	105.000	Obveze za neto plaće	200.000
Žiro račun	170.000	Obveze prema dobavljačima	150.000
Blagajna	40.000		
Zalihe trgovačke robe	150.000		
UKUPNO AKTIVA	665.000	UKUPNO PASIVA	665.000

Izvor: prilagođeno prema: K. Žager, I. M. Sačec, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008.

U Tablici 4. prikazane su centripetalne promjene, prilikom čega se aktiva i pasiva povećava za isti iznos, a to je navedeno primjerom da je poduzeće „B“ zaprimilo od dobavljača trgovačku robu u iznosu od 100.000 kuna, a radi pojednostavljenja knjiženja efekt PDV-a je zanemaren.

⁴⁹ Stručni članak UDK: 658.14/.17:657.375:347.736(497.542): Struktura bilance kao pokazatelj lošeg poslovanja, Berislav Bolfek, Milan Stanić, Marija Tokić 1/2011.

Tablica 4. Centrifugalne promjene u poduzeću „B“

Bilanca poduzeća „B“			
AKTIVA		PASIVA	
Opis stavke	Iznos:	Opis stavke	Iznos:
Oprema trgovine	200.000	Upisni temeljni kapital	315.000
Kupci	105.000	Obveze za neto plaće	200.000
Žiro račun	170.000	Obveze za kratkoročni kredit	150.000
Blagajna	40.000	Obveze prema dobavljačima	100.000
Zalihe trgovačke robe	250.000		
UKUPNO AKTIVA	765.000	UKUPNO PASIVA	765.000

Izvor: prilagođeno prema: K.Žager, I. M. Sačec, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008.

Tablicom 5. su prikazane su centrifugalne promjene, prilikom čega se aktiva i pasiva smanjuje za isti iznos, a što je navedeno primjerom da je poduzeće „B“ vratilo banci kratkoročni kredit u cjelokupnom iznosu , nalogom za isplatu sa žiro računa u iznosu od 150.000 kuna.

Tablica 5. Centripetalne promjene u poduzeću „B“

Bilanca poduzeća „B“			
AKTIVA		PASIVA	
Opis stavke	Iznos:	Opis stavke	Iznos:
Oprema trgovine	200.000	Upisni temeljni kapital	315.000
Kupci	105.000	Obveze za neto plaće	200.000
Žiro račun	20.000	Obveze prema dobavljačima	100.000
Blagajna	40.000		
Zalihe trgovačke robe	250.000		
UKUPNO AKTIVA	615.000	UKUPNO PASIVA	615.000

Izvor: prilagođeno prema: K.Žager, I. M. Sačec, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008.

U Tablici 6. su prikazane su koncentrične promjene, prilikom čega se povećava jedna stavka aktive uz istovremeno smanjenje neke druge stavke aktive – promjene u strukturi aktive, a što je navedeno primjerom da su kupci poduzeća „B“ u ime duga uplatili u blagajnu iznos od 10.000 kuna.

Tablica 6. Koncentrične promjene u poduzeću „B“

Bilanca poduzeća „B“			
AKTIVA		PASIVA	
Opis stavke	Iznos:	Opis stavke	Iznos:
Oprema trgovine	200.000	Upisni temeljni kapital	315.000
Kupci	95.000	Obveze za neto plaće	200.000
Žiro račun	20.000	Obveze prema dobavljačima	100.000
Blagajna	50.000		
Zalihe trgovačke robe	250.000		
UKUPNO AKTIVA	615.000	UKUPNO PASIVA	615.000

Izvor: prilagođeno prema: K.Žager, I. M. Sačec, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008.

Posljednji primjer bilaničkih promjena su perifериjske promjene koje su prikazane u Tablici 7., prilikom čega se povećava jedna stavka pasive uz istovremeno smanjenje neke druge stavke pasive – promjene u strukturi pasive, što je navedeno primjerom da su obveze prema dobavljačima podmirene iz kratkoročnog kredita banke u iznosu od 100.000 kuna.

Tablica 7. Perifериjske promjene u poduzeću „B“

Bilanca poduzeća „B“			
AKTIVA		PASIVA	
Opis stavke	Iznos:	Opis stavke	Iznos:
Oprema trgovine	200.000	Upisni temeljni kapital	315.000
Kupci	95.000	Obveze za neto plaće	200.000
Žiro račun	20.000	Obveze za kratkoročni kredit	100.000
Blagajna	50.000		
Zalihe trgovačke robe	250.000		
UKUPNO AKTIVA	615.000	UKUPNO PASIVA	615.000

Izvor: prilagođeno prema: K.Žager, I. M. Sačec, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008.

Račun dobiti i gubitka je drugi financijski izvještaj koji je objašnjen u ovom radu.

3.3. Račun dobiti i gubitka

Financijski izvještaj kojim se utvrđuje financijski rezultat poslovanja poduzeća za određeno razdoblje naziva se račun dobiti i gubitka. Račun dobiti i gubitka prikazuje prihode, rashode i financijski rezultat poslovanja nekog poslovnog subjekta za određeno vremensko razdoblje. On pokazuje uspješnost poslovanja poduzeća i koristi se kao glavni pokazatelj profitabilnosti poduzeća. Pod uspješnosti poslovanja podrazumijeva se sposobnost ostvarivanja određenih ciljeva, prvenstveno se ističe cilj profitabilnost poslovanja. Račun dobiti i gubitka može se definirati kao „financijski izvještaj koji prikazuje koliko je prihoda i rashoda ostvareno u određenom vremenu te kolika je ostvarena dobit (gubitak) (Žager et al., 2008).“⁵⁰

Osnovni model računa dobiti i gubitka može se prikazati na slijedeći način;

Tablica 8. Shematski prikaz Računa dobiti i gubitka

Račun dobiti i gubitka poduzeća _____ za razdoblje od 01.01. do 31.12.201x. godine	
1.	PRIHODI
2.	RASHODI
3.	DOBIT/GUBITAK PRIJE OPOREZIVANJA (1.-2.)
4.	POREZ NA DOBIT 20%
5.	DOBIT NAKON OPOREZIVANJA (3.-4.)

Izvor: K.Žager, I. M. Sačer, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008.

Sučeljavanjem prihoda i rashoda ostvarenih u obračunskom razdoblju dobiva se uvid u ostvareni financijski rezultat, a upravo to omogućava račun dobiti i gubitka.

Temeljna razlika između bilance i računa dobiti i gubitka je u tome što bilanca pokazuje stanje imovine i njezinih izvora na određeni dan, dok račun dobiti i gubitka prikazuje ostvareni financijski rezultat u određenom vremenskom razdoblju, prema tome možemo primjetiti da je

⁵⁰ K.Žager, I. M. Sačer, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008. Str. 67.

bilanca statičan financijski izvještaj, dok račun dobiti i gubitka karakterizira dinamičnost (Žager et al., 2008.).⁵¹

Obveznicima primjene MSFI-ja taj se izvještaj naziva „Izvještaj o sveobuhvatnoj dobiti razdoblja ili Izvještaj o dobiti ili gubitku i ostaloj sveobuhvatnoj dobiti tijekom razdoblja“. Izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti tijekom razdoblja obuhvaća izravne promjene kapitala koje nisu prikazane u računu dobiti i gubitka.

Izvještaj o sveobuhvatnoj dobiti može se sastaviti kao jedan ili kao dva izvještaja i to kao dinamičnost (Žager et al., 2008.):

- Izvještaj o dobiti - koji prikazuje komponente dobiti i gubitka, ili kao
- Izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti – izvještaj koji započinje s dobiti ili gubitkom i prikazuje ostale komponente sveobuhvatne dobiti.

Pravilnikom o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja (Narodne novine br. 96/15.) propisani su elementi Računa dobiti i gubitka.

3.3.1. Prihodi, rashodi i financijski rezultat

Prema Hrvatskom standardu financijskog izvještavanja Prihod je povećanje ekonomskih koristi tijekom obračunskog razdoblja u obliku priljeva ili povećanja imovine ili smanjenja obveza, kada ti priljevi imaju za posljedicu povećanje kapitala, osim povećanja kapitala koje se odnosi na unose od strane sudionika u kapitalu. Prihodi se priznaju prema načelu njihova nastanka, tj. u trenutku isporuke dobara i usluga. Sukladno tome, oni se knjiže prilikom ispostave fakture kupcima bez obzira na to što naplata slijedi naknadno. U prihode ne ulaze svote koje su naplaćene u ime trećih osoba, poput poreza na dodanu vrijednost. Takve svote ne predstavljaju ekonomsku korist za poduzetnika i ne utječu na povećanje glavnice poduzeća dinamičnost (Žager et al., 2008.).⁵²

Prihodi mogu biti (Žager et al., 2008.).⁵³:

- a) Poslovni prihodi – pojavljuju se gotovo svakodnevno i u strukturi prihoda čine najznačajniji dio, a to su; prihodi od prodaje proizvoda i robe, prihodi od pružanja usluga te ostali poslovni prihodi.

⁵¹ Ibidem.

⁵² Ibidem.

⁵³ Ibidem, str. 68.

b) Financijski prihodi, a to su: prihodi od kamata, prihodi od dividenda, prihodi od tantijema (dio dobiti koji se daje članovima upravnoga i nadzornoga odbora kao nagrada za uspješan rad), pozitivne tečajne razlike te prihodi od udjela u dobiti.

Tijekom poslovanja javljaju se i dobitci koji također udovoljavaju definiciji prihoda, a oni mogu, proisteći iz redovitih aktivnosti poduzetnika, što znači da neki od njih neće imati za posljedicu priljev novca ili novčanih ekvivalenata. Dobitci koji se smatraju prihodom mogu biti (Žager et al., 2008.)⁵⁴:

a) Realizirani dobitci - predstavljaju porast ekonomskih koristi (primjer: dobitak od prodaje dionica), te

b) Nerealizirani dobitci – ne predstavljaju porast ekonomske koristi (primjer: prihod porasta fer vrijednosti utrživih vrijednosnih papira).

Nasuprot prihodima postoje i rashodi.

Rashodi – su smanjenja ekonomskih koristi kroz obračunsko razdoblje u obliku odljeva ili iscrpljenja imovine ili stvaranja obveza što za posljedicu ima smanjenje kapitala, osim onog u svezi s raspodjelom sudionicima u kapitalu. Rashodi su odbitna stavka od prihoda u računu dobiti i gubitka. Oni se mogu definirati kao žrtvovani resursi, tj. troškovi koji su povezani s prihodom ili kao troškovi nastali u obračunskom razdoblju – troškovi razdoblja. Priznavanje rashoda vrši se prema načelu sučeljavanja prihoda i rashoda, tj. pridruživanjem nastalih troškova prihodima kod kojih su nastali (Žager et al., 2008.)⁵⁵

Kao i prihodi rashodi se dijele na (Žager et al., 2008.):

a) Poslovne rashode - nastaju kao posljedica obavljanja glavne djelatnosti poduzeća, a čine ih troškovi prodanih proizvoda, nabavna vrijednost prodane robe itd.,

b) Financijske rashode – rashodi s osnove financiranja subjekta i to: ogovorene i zatezne kamate na kredite, negativne tečajne razlike itd.

Nerealizirani gubitcima financijske imovine smatraju se gubitci zbog smanjenja vrijednosti dugoročne financijske imovine koji nastaju zbog pada njihove tržišne vrijednosti.

Prema Pravilniku o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja (Narodne novine br. 96/15.) propisane su vrste rashoda u Računu dobiti i gubitka (metodom prirodnih vrsta troškova, metodom ukupnih troškova) prema kojoj se rashodi iskazuju na način da se troškovi

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ Ibidem.

klasificiraju prema prirodnim vrstama. Takva podjela se smatra temeljnom jer omogućuje utvrđivanje svrhe, odnosno pojašnjuje radi čega su nastali određeni troškovi.

Prema terminu rashoda razlikuju se (Žager et al., 2008.)⁵⁶:

a) Utrošci – su fizičko ulaganje materijalnih i sličnih vrijednosti i dobara u stvaranju učinaka – prirodni izraz utrošenih resursa

b) Troškovi – su novčani izraz resursa koje treba žrtvovati ili kojih se treba odreći radi postizanja specifičnog cilja. Troškovi su izraženi u novcu i najznačajniji su dio rashoda. Troškovi nastaju u različitim fazama proizvodnog procesa i nemaju uvijek isti redoslijed do priznavanja rashoda, ali kasnije svaki trošak postaje rashod i samo je pitanje vremena kada će to postati.

c) Izdatci – predstavljaju odljeve sredstava iz blagajni ili s računa otvorenih u bankama. Nastaju iz poslovnih, financijskih i investicijskih aktivnosti.

d) Rashodi – koji se dijele na dvije kategorije, a to su;

– Rashodi ovisni o priznavanju prihoda - koji se povezuju s ostvarenim prihodom od prodaje učinaka pa se nazivaju troškovi za prodano, te

– Rashodi ne ovisni o priznavanju prihoda – to su oni troškovi funkcioniranja poslovnog subjekta u nekom razdoblju, kao što su Opći troškovi administracije, uprave i prodaje.

Financijski rezultat se računa kao razlika između prihoda i rashoda. On može biti pozitivan i negativan. Ako su prihodi veći od rashoda tada je ostvaren pozitivan financijski rezultat, tj. dobit. U obrnutom slučaju, kada su rashodi veći od prihoda tada je ostvaren negativan financijski rezultat, tj. gubitak (Žager et al., 2008.)⁵⁷

Obzirom na navedeno postoje dvije osnovne kategorije rashoda; uskladištivi i neuskaldištivi rashodi. Uskladištivi rashodi su ovisni priznavanju prihoda. Ova kategorija se povezuje s ostvarenim prihodom od prodaje dobara pa se naziva „troškovi za prodano“. Ti rashodi su troškovi proizvodnje gotovih proizvoda ili robe prije nego što su prodani. Zbog toga se nazivaju uskladištivi troškovi. Uskaldištivi troškovi postaju rashodi u računu dobiti i gubitka tek u trenutku kada se gotovi proizvodi ili roba prodaju (Žager et al., 2008.)⁵⁸

⁵⁶ Ibidem, str. 72.

⁵⁷ Ibidem, str. 71.

⁵⁸ Ibidem, str. 72.

Neusklađivi rashodi su neovisni o priznavanju prihoda. Ova kategorija se odnosi na troškove funkcioniranja poslovnog subjekta u nekom razdoblju kao što su opći troškovi administracije, uprave i prodaje koji se ne mogu uključiti u troškove zaliha gotovih proizvoda ili robe koje se drže na skladištu. Zbog toga se nazivaju neusklađivi troškovi. Neusklađivi troškovi postaju rashodi razdoblja u kojem su nastali (Žager et al., 2008.).

Kod sastavljanja računa dobiti i gubitka ukupni prihodi (rashodi) se dijele na poslovne prihode (rashode), financijske prihode (rashode) i izvanredne – ostale prihode (rashode). Zbroj ove tri vrste prihoda (rashoda) daje iznos ukupnog prihoda (rashoda) (Žager et al., 2008.).⁵⁹

Dobit prije oporezivanja (bruto dobit) predstavlja pozitivnu razliku između prihoda i rashoda. Ova bruto dobit često se naziva i računovodstveni dobitak prije oporezivanja. Ako su rashodi veći od prihoda u određenom vremenskom razdoblju tada se javlja gubitak. U Hrvatskoj opća stopa poreza na dobit iznosi 20% i obračunava se na pozitivnu poreznu osnovicu, a ne na računovodstveni dobitak. Ako je porezna osnovica negativna, porezni obveznik ima porezni gubitak te nema obvezu na poreza na dobit u toj poslovnoj godini. Porezna osnovica se izračunava na slijedeći način (Žager et al., 2008.)⁶⁰ :

POREZNA OSNOVICA = DOBIT PRIJE OPOREZIVANJA + UVEĆANJA – UMANJENJA

U uvećanja spadaju porezno nepriznati troškovi, koji troškovi se tijekom godine knjiže u rashode i umanjuju računovodstvenu dobit, ali pri godišnjem obračunu poreza na dobit uvećavaju poreznu osnovicu. Dobit prije oporezivanja se uvećava ako postoje porezno nepriznati troškovi kao što su (Žager et al., 2008.):

- 70 % troškova reprezentacije s pripadajućim PDV-om
- 30 % troškova u vezi s automobilima za osobni prijevoz poduzetnika s pripadajućim PDV-om kazne za prekršaje i prijestupe koje su 100% porezno nepriznate, itd.

Nasuprot tome u umanjenja spadaju prihodi od dividendi i udjela u dobiti u drugim poduzećima, svota reinvestiranog dobitka i dr.

Postoji mogućnost plaćanja poreza na dobit i u situaciji kada je bruto financijski rezultat gubitak. To se događa u slučaju kada su porezno nepriznati troškovi koji uvećavaju poreznu osnovicu veći od iznosa gubitka, što pokazuje slijedeći primjer;

⁵⁹ Ibidem.

⁶⁰ Ibidem.

Primjer izračuna poreza na dobit i utvrđivanje neto financijskog rezultata kada je ostvaren računovodstveni gubitak, a utvrđena je pozitivna porezna osnovica:

Gubitak prije oporezivanja (10.000 kn)¹
 Porezno nepriznati troškovi 85.000 kn

U ovakvoj istuaciji gubitak poslovne godine izračunava se kao zbroj gubitka prije oporezivanja i poreza na dobitak:

Porezna osnovica = (10.000) + 85.000 = 75.000
 Porez na dobit = 75.000 * 20% = 15.000
 Gubitak poslovne godine = (25.000 kn)

¹Knjigovodstvene evidencije za stavke koje su u zagradama vrijedi da imaju negativan predznak

Izvor: prilagođeno prema: K. Žager, I. M. Sačer, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008.

Dobit nakon oporezivanja (neto dobit) se izračunava kada se dobit prije oporezivanja umanji iznos poreza na dobit. Dobit nakon oporezivanja koja se utvrđuje u računu dobiti i gubitka uvećava vlastiti kapital poslovnog subjekta u bilanci kao pozitivna stavka kapitala i pričuva pasivi. Neto dobit se može isplatiti vlasnicima u obliku udjela u dobiti ili dividende ili može ostati u poduzeću za daljnje korištenje u poslovanju (Žager et al., 2008).⁶¹

Primjer Računa dobiti i gubitka moguće je uvidjeti u imaginarnom poduzeću „R“ u kojem su upisani financijski parametri, a isto je iskazano u Tablici 9.

Tablica 9. Račun dobiti i gubitka poduzeća „R“ za razdoblje od 01.01. do 31.12.201x. godine

Račun dobiti i gubitka poduzeća „R“ za razdoblje od 01.01. do 31.12.201x. godine		
1.	PRIHODI 120.000,00 25.000,00 15.000,00	160.000,00
2.	RASHODI 20.000,00 15.000,00 10.000,00	45.000,00
3.	DOBIT/GUBITAK PRIJE OPOREZIVANJA (1.-2.)	115.000,00
4.	POREZ NA DOBIT 20%	23.000,00
5.	DOBIT NAKON OPOREZIVANJA (3.-4.)	92.000,00

Izvor: prilagođeno prema: K. Žager, I. M. Sačer, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008.

⁶¹ Ibidem, str. 68.

3.3.2. Račun dobiti i gubitka u proizvodnoj djelatnosti

Kod proizvodnih djelatnosti postoji jedna specifičnost koja se ne pojavljuje kod ostalih djelatnosti, a to je da troškovi u tekućoj godini (obračunskom razdoblju) ne moraju biti jednaki rashodima u računu dobiti i gubitka, uslijed slijedeća dva razloga;

1.)Kada uskadištivi troškovi tekuće godine ostaju na zalihama proizvodnje u tijeku i zalihama gotovih proizvoda jer zalihe nisu prodane u tekućoj godini,

2.)Kada uskadištivi troškovi prethodne godine idu u rashode tekuće godine, jer su prodane zalihe gotovih proizvoda koji su proizvedeni u prethodnoj godini (Žager et al., 2008.).⁶²

Zbog ove specifičnosti, prilikom izrađivanja računa dobiti i gubitka potrebno je utvrditi promjene (smanjenje ili povećanje) na zalihama proizvodnje u tijeku i na zalihama gotovih proizvoda te se izračunavaju na slijedeći način (Žager et al., 2008.).

$$\text{PROMJENE NA ZALIHAMA} = \text{ZALIHE NA KRAJU GODINE} - \text{ZALIHE NA POČETKU GODINE}$$

Ako su se zalihe povećale, rashode tekuće godine treba umanjiti za iznos povećanja zaliha, a ako su se zalihe smanjile, rashode tekuće godine treba uvećati za iznos zaliha te se primjer može vidjeti na u tablici 10. u računu dobiti i gubitka poduzeća u proizvodnoj djelatnosti:

Tablica 10. Shematski prikaz računa dobiti i gubitka u proizvodnoj djelatnosti

Račun dobiti i gubitka poduzeća _____ za razdoblje od 01.01. do 31.12.201x. godine	
1.	PRIHODI
2.	RASHODI troškovi tekuće godine - povećanje zaliha, ili + smanjenje zaliha
3.	DOBIT/GUBITAK PRIJE OPOREZIVANJA (1.-2.)
4.	POREZ NA DOBIT 20%
5.	DOBIT NAKON OPOREZIVANJA (3.-4.)

Izvor: K.Žager, I. M. Sačer, S. Sever, L. Žager: *Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008.*

⁶² Ibidem.

Primjer naprijed navedene specifičnosti Računa dobiti i gubitka u proizvodnoj djelatnosti imaginarnog poduzeća „P“ se može vidjeti na primjeru u Tablici 11., a gdje su prethodno pretpostavljeni izračuni:

Uskladištivi troškovi poduzeća „P“ u tekućoj godini:

- trošak materijala	60.000,00
- trošak proizvodne režije	30.000,00
- trošak izravnog rada	60.000,00
<hr/>	
Ukupni uskladištivi troškovi:	150.000,00 kn

Ukupni neuskuladištivi troškovi iznose 10.000,00 kn

Zalihe na početku (01.01.201x. godine):

- zalihe proizvodnje u tijeku	20.000,00
- zalihe gotovih proizvoda	25.000,00
<hr/>	
Ukupne zalihe na početku:	45.000,00

Zalihe na kraju (31.12.201x. godine):

- zalihe proizvodnje u tijeku	25.000,00
- zalihe gotovih proizvoda	10.000,00
<hr/>	
Ukupne zalihe na kraju:	35.000,00

Prihodi od prodaje proizvoda iznose 240.000,00 kn

Tablica 11. Račun dobiti i gubitka u proizvodnoj djelatnosti poduzeća „P“

Račun dobiti i gubitka poduzeća „P“ za razdoblje od 01.01. do 31.12.201x. godine		
1.	PRIHODI 240.000,00	240.000,00
2.	RASHODI Troškovi tekuće godine: 160.000,00 150.000,00 10.000,00 + smanjenje zaliha 10.000,00	170.000,00
3.	DOBIT/GUBITAK PRIJE OPOREZIVANJA (1.-2.)	70.000,00
4.	POREZ NA DOBIT 20%	14.000,00
5.	DOBIT NAKON OPOREZIVANJA (3.-4.)	56.000,00

Izvor: prilagođeno prema: K. Žager, I. M. Sačer, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008.

3.3.3. Račun dobiti i gubitka u uslužnoj djelatnosti te u djelatnosti trgovine

Svi troškovi tekućeg razdoblja koji se javljaju u uslužnom poduzeću smatraju se rashodima tj. troškovi tekuće godine izravno postaju rashodi u Računu dobiti i gubitka, a prikazuje primjer Tablice 12.

Tablica 12. Shematski prikaz računa dobiti u uslužnoj djelatnosti

Račun dobiti i gubitka poduzeća _____ za razdoblje od 01.01. do 31.12.201x. godine	
1.	PRIHODI
2.	RASHODI
3.	DOBIT/GUBITAK PRIJE OPOREZIVANJA (1.-2.)
4.	POREZ NA DOBIT 20%
5.	DOBIT NAKON OPOREZIVANJA (3.-4.)

Izvor: K. Žager, I. M. Sačar, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008.

Primjer Računa dobiti i gubitka u uslužnoj djelatnosti imaginarnog poduzeća „U“ se može vidjeti na primjeru u Tablici 13., a gdje su prethodno pretpostavljeni izračuni:

- prihodi od usluga	90.000,00
- trošak za plaće	40.000,00
- trošak sitnog materijala za čišćenje	1.000,00
- trošak materijala za rad	6.000,00
- trošak za održavanje uređaja	1.000,00

Tablica 13. Račun dobiti i gubitka u uslužnoj djelatnosti poduzeća „U“

Račun dobiti i gubitka poduzeća „U“ za razdoblje od 01.01. do 31.12.201x. godine		
1.	PRIHODI 90.000,00	90.000,00
2.	RASHODI 40.000,00 1.000,00 6.000,00 1.000,00	48.000,00
3.	DOBIT/GUBITAK PRIJE OPOREZIVANJA (1.-2.)	42.000,00
4.	POREZ NA DOBIT 20%	8.400,00
5.	DOBIT NAKON OPOREZIVANJA (3.-4.)	34.600,00

Izvor: prilagođeno prema: K. Žager, I. M. Sačar, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008.

Za razliku od računa dobiti i gubitka u uslužnoj djelatnosti, kod Računa dobiti i gubitka u djelatnosti trgovine, zalihe trgovačke robe se vrednuju po troškovima nabave robe. Troškovi nabave te trgovačke robe nisu rashodi sve dok se roba ne proda. Opći troškovi razdoblja, tj. troškovi koji nisu sadržani u vrijednosti zaliha robe postaju izravno rashodi razdoblja u kojem su nastali. Iz navedenog razloga prilikom izrađivanja Računa dobiti i gubitka u trgovinskom poduzeću, trošak nabave prodane robe se zasebno iskazuje, a što se može uvidjeti iz Tablice 13.

Tablica 14. Shematski prikaz računa dobiti i gubitka u djelatnosti trgovine

Račun dobiti i gubitka poduzeća _____ za razdoblje od 01.01. do 31.12.201x. godine		
1.	PRIHODI	
2.	RASHODI trošak nabave prodane robe ostali troškovi tekuće godine	
3.	DOBIT/GUBITAK PRIJE OPOREZIVANJA (1.-2.)	
4.	POREZ NA DOBIT 20%	
5.	DOBIT NAKON OPOREZIVANJA (3.-4.)	

Izvor: K. Žager, I. M. Sačar, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008.

Kako bi se navedeno zornije prikazalo primjer Računa dobiti i gubitka u djelatnosti trgovine je prikazano imaginarnim poduzeća „T“ na primjeru u Tablici 15., a gdje su prethodno pretpostavljeni izračuni:

- prihodi od prodaje robe	72.000,00
- nabavna vrijednost trgovačke robe	20.000,00
- plaće radnika	40.000,00
- troškovi za čišćenje	3.000,00

Tablica 15. Račun dobiti i gubitka u djelatnosti trgovine poduzeća „T“

Račun dobiti i gubitka poduzeća „T“ za razdoblje od 01.01. do 31.12.201x. godine		
1.	PRIHODI 72.000,00	72.000,00
2.	RASHODI a) trošak nabave prodane robe 20.000,00 b) ostali troškovi tekuće godine 43.000,00 40.000,00 3.000,00	63.000,00
3.	DOBIT/GUBITAK PRIJE OPOREZIVANJA (1.-2.)	9.000,00
4.	POREZ NA DOBIT 20%	1.800,00
5.	DOBIT NAKON OPOREZIVANJA (3.-4.)	7.200,00

Izvor: prilagođeno prema: K.Žager, I. M. Sačer, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008.

U nastavku rada su pojašnjeni izvještaji o novčanim tokovima.

3.4. Izvještaj o novčanom toku

Financijski izvještaj koji pokazuje izvore pribavljanja i način uporabe novca je izvještaj o novčanom toku. Izvještaj o novčanim tokovima treba prikazati novčane tokove tijekom razdoblja, klasificirane na novčane tokove od poslovnih, investicijskih i financijskih aktivnosti. Novčani tokovi su primitci i izdatci novca i novčanih ekvivalenata, stoga Izvješta o novčanom tokovima moraju prikazivati priljeve, odljeve novca i novčanih ekvivalenata, te je rezultat tog odnosa za određeno obračunsko razdoblje – povećanje ili smanjenje novca i novčanih ekvivalenata. Vlasnike poduzeća kao i ostale korisnike zanima iz kojih izvora stiže novac i u koje se svrhe troši. On omogućava utvrđivanje viška ili nedostatka novčanih sredstava (Žager et al., 2008.).⁶³

Pomenuto se shematski može prikazati na način u Tablici 16.

Tablica 16. Shematski prikaz izvještaja o novčanom toku

Izvještaj o novčanom toku	
Priljevi novca i novčanih ekvivalenata	- Odljevi novca i novčanih ekvivalenata
Neto povećanje (smanjenje) novca	

Izvor: K. Žager, I. M. Sačer, S. Sever, L. Žager: *Analiza financijskih izvještaja*, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008.

Izvještaj o novčanim tokovima kosrisnicima financijskih izvještaja pruža informacije za ocjenjivanje sposobnost poduzetnika da se stvara novac i novčani ekvivalenti kao i potreba poduzetnika da se koristi tim novčanim tokovima. Novac uključuje novac u blagajni i depozite po videnju. Novčani ekvivalenti su kratkotrajna, visoko likvidna ulaganja koja se mogu brzo konvertirati u poznate iznose novca i podložna su značajnom riziku promjena vrijednosti. Obveznici sastavljanja izvještaja o novčanim tokovima su veliki i srednji poduzetnici (Žager et al., 2008.).⁶⁴

⁶³ Ibidem, str. 81.

⁶⁴ Ibidem.

„Da bi se došlo do informacija koliko je poduzeće sposobno stvarati novac iz redovitih aktivnosti i je li to dovoljno za odvijanje normalnih djelatnosti, primici i izdaci novca razvrstavaju se u tri vrste aktivnosti (Žager et al., 2008.).“⁶⁵

1. poslovne aktivnosti,
2. investicijske aktivnosti i
3. financijske aktivnosti.

Poslovne aktivnosti su glavne aktivnosti kojima se poduzeće bavi i koje stvaraju prihod te je njihov utjecaj na financijski rezultat poduzeća najznačajniji. Novčani primici stečeni iz ovih aktivnosti u većini slučajeva odnose se na: novčane primitke po osnovi prodaje robe ili pružanja usluga, novčane primitke od naknada, novčani primitke od osiguravajućih društava i sl. S druge strane, najčešći novčani izdaci iz poslovnih aktivnosti jesu: novčani izdaci dobavljačima, novčani izdaci za zaposlene, novčani izdaci za porez na dobit i sl. (Žager et al., 2008.).

Investicijske aktivnosti većinom se vežu uz promjene na dugotrajnoj imovini. Već je spomenuto da se dugotrajna imovina sastoji od: nematerijalne imovine, materijalne imovine, financijske imovine te potraživanja koja imaju rok dospijeca dulji od godine dana. „Primici i izdaci novca na osnovi investicijskih aktivnosti mogu se pojaviti kao (Žager et al., 2008.).

- a) novčani primici od prodaje nekretnina, oprema, postrojenja i druge materijalne i nematerijalne imovine,
- b) novčani primici od povrata danih kredita drugima,
- c) novčani primici od prodaje dionica, obveznica drugih poduzeća,
- d) novčani izdaci za nabavu nekretnina, opreme i druge materijalne i nematerijalne imovine,
- e) novčani izdaci na osnovi kredita danih drugima,

novčani izdaci za kupovinu dionica ili obveznica drugih subjekata itd.

Nakon objašnjenja poslovnih i investicijskih aktivnosti potrebno je upoznati se s financijskim aktivnostima.

Aktivnosti koje su vezane uz financiranje poslovanja poduzeća nazivaju se financijske aktivnosti. Kada se govori o njima uglavnom se misli na promjene koje su vezane uz strukturu obveza i kapitala. Ove aktivnosti obuhvaćaju novčane primitke stečene, primjerice, emisijom dionica, emisijom obveznica i ostalih vrijednosnih papira te od primljenih zajmova. Novčani izdaci na osnovi financijskih aktivnosti odnose se na: novčane izdatke otkupa vlastitih dionica,

⁶⁵ Ibidem.

novčane izdatke za kamate, dividende te novčane izdatke za otplatu zajma itd. (Žager et al., 2008.).⁶⁶

Kada se govori o izvještaju o novčanom tijeku potrebno je spomenuti metode kojima on može biti sastavljen. Postoje dvije metode njegova sastavljanja, a o njima će biti riječi u nastavku.

Izvještaj o novčanom toku može se sastaviti primjenom (Žager et al., 2008.):

1) direktne metode – ova metoda podrazumijeva objavljivanje glavnih skupina bruto novčanih primitaka i bruto novčanih izdataka po svim skupinama aktivnosti, kao i rezultat tog odnosa (povećanje ili smanjenje novca i novčanih ekvivalenata), te direktna metoda pruža informacije koje mogu biti korisne u procjenjivanju budućih novčanih tokova,

2) indirektno metode – ova metoda novčani tok od poslovnih aktivnosti prikazuje kao usklađenje dobiti ili gubitka za nenovčane rashode i neunovčene prihode, te primjene u kratkotrajnoj imovini (osim novca i novčanih ekvivalenata) i kratkoročnim obvezama.

Novčani tok od investicijskih i financijskih aktivnosti prikazuje primitke i izdatke po ovim aktivnostima (i identičan je novčanom toku koji se utvrđuje po direktnoj metodi). Dobitak (gubitak) iz računa dobiti i gubitka i ostvareno povećanje (smanjenje) gotovine u praksi se gotovo nikada neće podudarati. Kod sastavljanja računa dobiti i gubitka vrijedi načelo nastanka događaja, a kod sastavljanja izvještaja o novčanom tijeku vrijedi načelo blagajne. Prihod poduzetnika nastaje ispostavljanjem računa, a novčani tijek će se pojaviti tek kada kupac podmiri račun (Žager et al., 2008.).

Obzirom na navedeno isto predočava tablica broj: 17.

Tablica 17. Shematski prikaz odnosa Računa dobiti i gubitka i Izvještaja o novčanom toku

Račun dobiti i gubitka	≠	Izvještaj o novčanom toku
Prihodi - Rashodi	≠	Priljevi - Odljevi
Dobitak (gubitak)	≠	Povećanje (smanjenje) novca

Izvor: K.Žager, I. M. Sačec, S. Sever, L. Žager: *Analiza financijskih izvještaja*, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008.

⁶⁶ Ibidem.

Ukoliko je izvršena isporuka te je ispostavljen račun kupcu, isto će se voditi kao Prihod. Nakon što kupac plati račun, isto će se evidentirati kao Priljev. Primljenu faktura od dobavljača će se evidentirati u Rashod, dok će se plaćenu fakturu dobavljaču evidentirati u Odljev.

Navedeno je prikazano primjenom Tablice 18. Imaginarnog poduzeća „RI“ gdje su prethodno pretpostavljeni izračuni:

Tablica 18. Račun dobiti i gubitka i izvještaja o novčanim tokovima poduzeća „RI“

Račun dobiti i gubitka		Izvještaj o novčanim tokovima	
Prihodi	0	Primitci	1.500.000,00
Rashodi	200.000,00	Izdatci	800.000,00
Gubitak	(200.000,00)	Neto povećanje novčanih tokova	700.000,00

Izvor: prilagođeno prema: K.Žager, I. M. Sačer, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008.

Pri izradi izvještaja o novčanim tokovima, specifičnost predstavljaju dani i primljeni krediti te kamate koje se plaćaju ili naplaćuju. Glavnica se isključivo smatra novčanim tokom i evidentira u izvještaju o novčanim tokovima. Obzirom na navedeno kamate se javljaju i u računu dobiti i gubitka i u izvještaju o novčanim tokovima (Žager et al., 2008.).

4. METODE KONTROLE FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA

4.1. Pojam revizije

Na temelju prikazanih financijskih izvještaja, aktivnost kojima se nastoje utvrditi objektivnost i realnost financijskog položaja poduzeća naziva se revizija.

Riječ “revizija” vuče korijene od glagola “revidere”, što u doslovnom prijevodu s latinskog jezika znači ponovno vidjeti. Sukladno takvom značenju te riječi revizija se može definirati kao ponovni odnosno naknadni pregled poslovnih procesa i stanja. U zemljama engleskog govornog područja koristi se termin “auditor” (revizor) odnosno “auditing” (revizija). Ove riječi vuku korijene od glagola “audire”, što na latinskom jeziku znači čuti ili slušati. Ovaj termin karakterističan je za početak razvoja revizijske profesije kada je revizor obavljao reviziju slušajući usmeno izvješće obveznika revizije (Filipović, 2009.).⁶⁷

Iako je u literaturi moguće pronaći više definicija revizije, ipak se među njima ne uočavaju značajne razlike. Pojednostavljajući i sažimajući brojne definicije koje je literatura iznjedrila za reviziju se može kazati kako ona nije ništa drugo nego ispitivanje financijskih izvještaja, podataka o poslovanju, poslovnih knjiga i drugih dokumenata s ciljem dobivanja pouzdanog mišljenja o ekonomskom i financijskom položaju klijenta. Klijent je riječ koja se uobičajeno koristi u revizijskom poslu, a označava onaj poslovni subjekt čiji su financijski izvještaji, najčešće - iako ne i isključivo, predmet revizije (Filipović, 2009.).⁶⁸

Sukladno Zakonu o reviziji revizija je postupak provjere i ocjene financijskih izvještaja i konsolidiranih financijskih izvještaja obveznika revizije te podataka i metoda koje se primjenjuju pri sastavljanju financijskih izvještaja, na temelju kojih se daje stručno i neovisno mišljenje o istinitosti i objektivnosti financijskog stanja, rezultata poslovanja i novčanih tokova. Revizija obuhvaća i druge poslove predviđene Zakonom o trgovačkim društvima te posebnim propisima (Filipović, 2009.).

Prema pojmovniku koji prati Međunarodne revizijske standarde cilj revizije financijskih izvještaja je omogućiti revizoru da izrazi mišljenje o tome jesu li financijski

⁶⁷ Filipović, I.: Revizija, Sinergija nakladništvo d.o.o., Zagreb, 2009., str. 11.

⁶⁸ Ibidem.

izvještaji pripremljeni, u svim značajnim odrednicama, sukladno primjenjivom okviru financijskog izvještavanja. Fraze koje se uobičajeno koriste za izražavanje revizorova mišljenja o financijskim izvještajima jesu: “prikazuju istinito i fer” ili “predočuju realno i objektivno u svim značajnim odrednicama”. Riječ je o frazama koje imaju isto značenje. Sličan cilj postavlja se pred reviziju financijskih i ostalih informacija koje su pripremljene u skladu s određenim kriterijima (Filipović, 2009.).⁶⁹

Na temelju informacija iz financijskih izvještaja donose se poslovne, ali i financijske odluke. Dobivanje pouzdanog mišljenja o ekonomskom i financijskom položaju klijenta podjednako je važno za samo poduzeće kao i za njegove potencijalne investitore, zajmodavce, cjelokupnu javnost i ostale. Upravljaajući imovinom društva menadžeri obavljaju posao za račun dioničara. U takvom odnosu računovodstvo i revizija igraju izuzetno važnu ulogu. Naime, odnosi između vlasnika i menadžera opterećeni su različitom razinom informiranosti o financijskom stanju trgovačkog društva. Taj nesklad u razini informiranosti pretpostavlja da menadžer ima više informacija o financijskom položaju i rezultatima poslovanja društva nego što to ima vlasnik. Budući je menadžer odgovoran za izvještavanje, a kako vlasnik, koji u društvu nije svakodnevno prisutan, ne može pratiti njegove aktivnosti, nije isključeno manipuliranje izvještajima od strane menadžera. Kako bi spriječio takve situacije vlasnik se zaštićuje od potencijalnih manipulacija angažirajući ovlaštene revizore, odnosno revizorska društva (Filipović, 2009.).⁷⁰

U praksi potencijalni korisnici informacija sadržanih u revizijskim izvještajima su (Filipović, 2009.)⁷¹:

- a) investitori (ulagači) zainteresirani za procjenu rizika koji je svojstven ulaganju kapitala,
- b) postojeći dioničari, koji trebaju informacije za donošenje odluke je li razumno držati ili prodati dionice,
- c) uprava, koja je zainteresirana za informacije potrebne za planiranje, donošenje kvalitetnih poslovnih odluka i kontrolu,
- d) radnici i sindikati, zainteresirani za informacije koje im omogućuju procjenu stabilnosti i profitabilnosti poslodavaca, sposobnost osiguranja plaća, mirovinskog i socijalnog prava te zapošljavanje,

⁶⁹ Ibidem.

⁷⁰ Ibidem, str. 13.

⁷¹ Ibidem, str. 18.

e) zajmodavci, zainteresirani za informacije koje im omogućuju odlučivanje o sigurnosti i pravodobnosti povrata zajma i pripadajućih kamata,

f) dobavljači i ostali vjerovnici, zainteresirani za informacije koje im omogućuju spoznaju pravodobne naplate iznosa koje potražuju i ocjene boniteta trgovačkog društva za buduće poslovne aktivnosti,

g) kupci, zainteresirani za informacije temeljem kojih će ocijeniti bonitet trgovačkog društva i uvjete za nastavak poslovne suradnje,

h) vlada i njezine agencije, ponajviše zainteresirane za informacije o uspješnosti trgovačkih društava, plaćanje poreza, pristojbi, carina i dr.,

i) javnost, prije svega lokalna, zainteresirana za informacije o uspješnosti i prosperitetu poslovanja trgovačkih društava na njezinu području, jer je to važna pretpostavka za moguća otvaranja novih radnih mjesta, ulaganja u lokalnu infrastrukturu i sl.,

j) znanstvenici, analitičari i strukovne organizacije, također zainteresirani za financijsko-računovodstvene i ostale informacije potrebne za zadovoljenje njihovih ciljeva i interesa.

Korisnici informacija sadržanih u financijskim izvještajima, nakon njihova revidiranja, imaju povjerenje da financijski izvještaji realno i objektivno prikazuju stanje imovine, obveza i kapitala, te rezultat poslovanja i tok novca. Revizija povećava vjerodostojnost financijskih izvještaja. Zato se, s pravom, za reviziju zna kazati kako je ona mjera vjerodostojnosti financijskih izvještaja. Informacije sadržane u revidiranim financijskim izvještajima predstavljaju kvalitetnu podlogu za poslovno odlučivanje. Pri tome, informacije trebaju biti za sve korisnike neutralne, korektne za odlučivanje, te dostavljene na profesionalan način (Filipović, 2009.).⁷²

Stručno i neovisno mišljenje o financijskim izvještajima poduzeća nalazi se u revizorskim izvještajima poduzeća koje pripremaju ovlašteni revizori, a revizori su smatrati posrednicima između poduzeća koja izdavaju financijske izvještaje i eksternih korisnika, te oni svojim mišljenjem o financijskim izvještajima u velikoj mjeri utječu na odluke eksternih korisnika. Oni moraju biti neovisni u obavljanju poslova revizije, samostalni i objektivni da bi pružili točne i pouzdane informacije korisnicima revizorskih izvještaja (Filipović, 2009.).

⁷² Ibidem.

Također razloga radi čega se javlja potreba za revizorima jest činjenica da u suvremenim uvjetima poslovanja vlasnici poduzeća nisu u stanju pratiti sve promjene i aktivnosti koje se svakodnevno odvijaju u poduzeću te stoga angažiraju ovlaštene revizore. Njihovim angažiranjem vlasnici poduzeća štite se od eventualnih manipulacija te uspostavljaju mehanizme u kojima postoji materijalna odgovornost revizora ako se utvrdi nestručnost istih prilikom obavljanja poslova revizije (Filipović, 2009.).⁷³

Usluge revizije⁷⁴ prema članku 3. Zakona o reviziji (u daljnjem tekstu ZoRev) obavlja:

- trgovačko društvo osnovano prema odredbama Zakona o trgovačkim društvima i odredbama članka 4. ovoga Zakona, koje je za obavljanje usluga revizije dobilo dozvolu Hrvatske revizorske komore (u daljnjem tekstu: revizorsko društvo),
- samostalni revizor, osnovan prema odredbama ovoga Zakona. Samostalni revizor koji obavlja usluge revizije kao svoju djelatnost može biti isključivo ovlašteni revizor koji je za obavljanje tih usluga dobio dozvolu Hrvatske revizorske komore.

4.1.1. Načela provođenja revizije

Način provođenja revizije temelji se na načelima, koja predstavljaju osnovna pravila ponašanja te podrazumijevaju pravila ponašanja revizijske struke u djelokrugu obavljanja njihovog posla.

Revizijski standardi podrazumijevaju detaljnu razradu pojedinih revizijskih načela, a odnosno revizijska načela se koriste kao ishodište revizijskih standarda. Prilikom provođenja revizije financijskih izvještaja i pravljenja revizorskog izvještaja, revizori se moraju pridržavati revizijskih načela, a među najvažnija se ubrajaju (Tušek, 2006)⁷⁵:

1) Načelo zakonitosti. Načelo zakonitosti podrazumijeva ispitivanje i utvrđivanje usklađenosti poslovanja i financijskih izvješća s postojećim zakonskim propisima. U užem smislu, pod zakonskim propisima podrazumijevaju se svi propisi ustanovljeni od nadležnog državnog tijela, koja imaju zakonsko obilježje. U širem smislu, pod zakonskim propisima

⁷³ Ibidem.

⁷⁴ Zakon o reviziji, članak 3., Narodne novine, br. 146/05, 138/08, 144/12.

⁷⁵ Tušek, B. Žager, L.: Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, 2006., str. 64-65.

podrazumijevaju se i one norme ponašanja, koje proizlaze iz dobrog poslovanja, a ne predstavljaju zakonske propise.

2) Načelo profesionalne etike. Revizor se prilikom obavljanja poslova revizije mora pridržavati određenih pravila ponašanja radi zaštite revizije, kao profesije, od neprimjerenog ponašanja pojedinih revizora, a sve sa svrhom zaštite ugleda struke. To propisuje načelo profesionalne etike. Uobičajena je praksa da se u pojedinim zemljama donose nacionalni kodeksi profesionalne etike, kojima se propisuju pravila ponašanja revizora. Sukladno navedenom, u Republici Hrvatskoj, Hrvatska revizorska komora kao stručna organizacija revizorskih društava, izradila je Kodeks profesionalne etike revizora

3) Načelo neovisnosti. Načelo neovisnosti podrazumijeva neovisnost i samostalnost revizora u obavljanju poslova revizije. Promatrano načelo podjednako je važno u postupku planiranja kao i u postupku provođenja revizije i formiranja mišljenja. Prilikom obavljanja revizije, revizor surađuje s upravom poduzeća u kojemu provodi reviziju te je ovisan o raspoloživosti potrebne dokumentacije. Pri tome, uprava poduzeća može usmjeravati revizora u dio poslovanja koji njoj odgovara te će prirediti dokumentaciju koja potvrđuje njene interese pa na taj način revizoru može biti ograničena neovisnost. Ipak, revizor sam odlučuje kojem će dijelu poslovanja posvetiti koliko vremena i koja mu je dokumentacija za to nužna.

4) Načelo stručnosti i kompetentnosti. Načelo stručnosti i kompetentnosti sastoji se u tome da revizor mora imati određeno stručno obrazovanje i znanje za obavljanje poslova revizije.“ Također, od revizora se zahtijeva stalna edukacija. Prema Zakonu o reviziji, ovlaštenim revizorom smatra se neovisna stručna osoba koja je stekla certifikat Komore za zvanje ovlaštenog revizora.

5) Načelo odgovornosti. Revizor prilikom obavljanja revizije treba utvrdi konkretnu odgovornost za nastale eventualne nepravilnosti u poslovanju i u slučaju njihove postojanosti, revizor ih mora otkriti. Stoga, on svoj posao mora savjesno obavljati. U slučaju prikrivanje otkrivenih pogrešaka i formiranja pogrešne ocjene odgovornost snosi revizor. To propisuje načelo odgovornosti.

6) Načelo dokumentiranosti (pribavljanje dokaza). Načelo dokumentiranosti (pribavljanja dokaza) temelji se na tome kako rad revizora mora biti dokumentiran, odnosno mišljenje revizora mora se temeljiti na dokumentaciji. Načelo dokumentiranosti je jedno od načela knjigovodstva te je stoga i ovdje vidljiva povezanost s knjigovodstvom, kao dijelom računovodstva. Promatrano

načelo podrazumijeva i to da se mišljenje revizora mora temeljiti na dokazima, koji su dokumentirani u radnoj dokumentaciji revizora tzv. radnim spisima.⁷⁶

7) Načelo korektnog izvješćivanja. Načelo korektnog izvještavanja podrazumijeva formiranje revizorovog mišljenja o realnosti i objektivnosti financijskih izvještaja, a donosi se na temelju obavljene reviziji te ono mora biti konkretno i korektno. Revizor formira mišljenje iz zaključaka donesenih iz dobivenih revizijskih dokaza te to mišljenje mora jasno izraziti u pisanom obliku, tj. revizorskom izvještaju.

4.2. Vrste revizije

Revizija se provodi ovisno o:

- a) objektu ispitivanja i
- b) subjektu koji provodi reviziju.

Navedena klasifikacija s obzirom na promatrane kriterije uključuje različite vrste revizije. Stoga je potrebno razvrstati revizije prema promatranim kriterijima. (Filipović, 2009.)⁷⁷

Prema objektu ispitivanja revizija može biti (Messier, 2000)⁷⁸:

- 1) revizija financijskih izvješća,
- 2) revizija podudarnosti,
- 3) revizija poslovanja.

Revizija podudarnosti provodi se s ciljem utvrđivanja razine usklađenosti s određenim internim ili eksternim pravilima, propisima, politikama te zakonima definiranim od strane više instance.

Revizija poslovanja podrazumijeva ispitivanje i procjenjivanje ukupnog poslovanja društva ili određene aktivnosti s namjerom davanja preporuka za njegovo unaprjeđivanje. Također, predstavlja naknadno i neovisno ispitivanje i formiranja mišljenja o istinitosti i objektivnosti informacija prezentiranih u financijskim izvještajima (Filipović, 2009.)⁷⁹

Prema subjektu koji provodi reviziju, revizija se može klasificirati kao (Filipović, 2009.):

- 1) interna revizija,

⁷⁶ Crnković, L., Mijoč, I., Mahaček, D.: Osnove revizije, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2010., str. 60.

⁷⁷ Filipović, I.: Revizija, Sinergija nakladništvo d.o.o., Zagreb, 2009., str. 18.

⁷⁸ Messier Jr., W.F.: Revizija-priručnik za revizore i studente, Faber&Zgombić Plus, Zagreb, 2000., str. 11.-12.

⁷⁹ Filipović, I.: Revizija, Sinergija nakladništvo d.o.o., Zagreb, 2009., str. 18.

- 2) eksterna revizija,
- 3) državna revizija.

U slijedećem dijelu rada pojašnjene su naprijed navedene vrste revizija.

4.2.1. Interna revizija

Interna revizija je nadzorna aktivnost utemeljena unutar poslovnog subjekta, koja služi poslovnom subjektu. Internu reviziju obavljaju osobe zaposlene kod poslovnog subjekta. Funkcije interne revizije odnose se na (Filipović, 2009.)⁸⁰:

- pregledavanje računovodstvenog sustava i s njime povezanog sustava internih kontrola,
- ispitivanje financijskih i poslovnih informacija,
- pregledavanje uspješnosti i učinkovitosti poslovanja uključujući nefinancijske kontrole u poslovnom subjektu,
- provjeru usklađenosti sa zakonima i propisima te ostalim vanjskim odredbama kao i provjeru sukladnosti s politikama i odlukama menadžmenta i ostalim internim zahtjevima.

Kao nezavisna poslovna funkcija poduzeća, interna revizija zauzima važno mjesto u poduzeću i predstavlja instrument menadžerske kontrole. Interna revizija podrazumijeva istraživanje, preispitivanje, analiziranje, procjenjivanje i pregledavanje funkcioniranja određene funkcije u poduzeću. Provodi se s ciljem unaprjeđivanja ekonomičnosti, efikasnosti i efektivnosti poslovanja poduzeća. Osobe zadužene za njezino provođenje su interni revizori poduzeća koji revidiraju financijske izvještaje. Iako su zaposleni u poduzeću u kojem provode internu reviziju, oni moraju biti neovisni od sustava kojega procjenjuju kako bi mogli dati objektivne primjedbe i preporuke za unaprjeđenje poslovanja. U svom radu moraju se pridržavati određenih načela, kao primjerice, objektivnosti, stručnosti te profesionalne etičnosti. (Vujević et al., 2009.)⁸¹

Temeljne značajke interne revizije su (<http://hrcak.srce.hr/26135> 07.12.2016.)⁸²:

- internu reviziju provode osobe zaposlene u poduzeću, a usmjereni su provedbi procesa interne revizije (kontrole i nadzora)

⁸⁰ Ibidem.

⁸¹ Vujević, K., Strahinja, R.: Planiranje, analiza, kontroling, Veleučilište u Rijeci, Rijeka, 2009., str. 208.

⁸² Stručni članak UDK 657.6:658.011.4(497.5): Uloga interne revizije u povećanju kvalitete poslovanja poduzeća u republici hrvatskoj – Boris Tušek, Sanja Sever 11/2007.

- interni revizori moraju biti samostalni, objektivni i profesionalni
- radi se o neovisnoj funkciji ispitivanja, prosuđivanja i ocjenjivanja bez ograničenja
- sve aktivnosti poduzeća spadaju u djelokrug rada internog revidiranja
- interna revizija organizira se kao podrška i pomoć menadžmentu i organizaciji u cjelini pa je stoga savjetodavna, a ne linijska funkcija poduzeća.

Management poduzeća određuje ulogu unutarnje revizije pa se stoga ciljevi internog revizora, sukladno tome, razlikuju od ciljeva eksternog revizora. Osnovna zadaća eksternog revizora je utvrđivanje jesu li financijski izvještaji bez značajnijih pogrešaka, dok interni revizori više pažnje usmjeravaju na efikasnost poslovanja poduzeća. Nastanak i razvoj eksterne revizije, u pravilu, iniciran je zakonskim propisima, dok interna revizija nastaje kao potreba poduzeća te se smatra produženom rukom menadžmenta poduzeća (http://hrcak.srce.hr/26135_07.12.2016.).“

83

4.2.2. Eksterna revizija

Eksterna revizija odnosi se na aktivnosti ovlaštenih revizora koje su usmjerene na izražavanje mišljenja o tome jesu li financijski izvještaji u svim značajnim odrednicama pripremljeni i prikazani u skladu s primjenjivim okvirom financijskog izvještavanja. Eksternu reviziju obavljaju osobe koje nisu zaposlene kod poslovnog subjekta čiji se financijski izvještaji revidiraju (Filipović, 2009.). “⁸⁴

Zakonom o reviziji i Međunarodnim revizijskim standardima određeno je provođenje eksterne revizije u poduzećima. Ovu vrstu revizije provode neovisne i stručne osobe, odnosno ovlašteni revizori zaposleni u revizorskim tvrtkama. Provođenjem eksterne revizije ispituje se objektivnost i realnost financijskih izvještaja te je eksterna revizija namijenjena prvenstveno vanjskim korisnicima (Vujević et al., 2009.).“⁸⁵

Karakteristike eksterne (vanjske) revizije su (Crnković et al., 2010)“⁸⁶:

- 1) naknadno ispitivanje, prvenstveno financijskih izvješća, a time posredno i poslovanja poduzeća

⁸³ Ibidem.

⁸⁴ Filipović, I.: Revizija, Sinergija nakladništvo d.o.o., Zagreb, 2009., str. 18.

⁸⁵ Vujević, K., Strahinja, R.: Planiranje, analiza, kontroling, Veleučilište u Rijeci, Rijeka, 2009., str. 208.

⁸⁶ Crnković, L., Mijoč, I., Mahaček, D.: Osnove revizije, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2010., str. 19.

2) revidiranjem se želi utvrditi prikazuju li predočena financijska izvješća realno i objektivno financijsko stanje i rezultat poslovanja poduzeća

3) objektivnost i realnost financijskih izvješća utvrđuje se prema unaprijed utvrđenim kriterijima, odnosno računovodstvenim načelima, usvojenim računovodstvenim politikama i zakonskim

4) revizorovo izvješće o temeljnim financijskim izvješćima temelji se na objektivnim dokazima i dostavlja se zainteresiranim korisnicima

5) reviziju obavljaju neovisne stručne osobe izvan poduzeća

Eksterna revizija predstavlja naknadno ispitivanje financijskih izvještaja poduzeća. Revidiranjem financijskih izvještaja nastoji se utvrditi njihova realnost i objektivnost, a to se utvrđuje prema unaprijed određenim kriterijima. Revizor nakon obavljene revizije mora napraviti revizorovo izvješće koje se temelji na objektivnim dokazima te ga dostavlja zainteresiranim korisnicima (Crnković et al., 2010).⁸⁷

U članku 6a ZoRev-a, obvezi revizije jednom godišnje podliježu (ZoRev)⁸⁸

1) Obvezi revizije financijskih izvještaja podliježu i godišnji odvojeni i konsolidirani financijski izvještaji svih dioničkih društava te komanditnih društava i društava s ograničenom odgovornošću čiji odvojeni, odnosno konsolidirani ukupan prihod u godini koja prethodi reviziji prelazi 30.000.000,00 kuna ako obvezi revizije godišnjih financijskih izvještaja ne podliježu sukladno odredbama članka 17. stavaka 1. i 2. Zakona o računovodstvu. Godišnjim financijskim izvještajima u smislu ovoga članka smatraju se i financijski izvještaji za razdoblja kraća od godine dana ako takva razdoblja prethode statusnim promjenama, likvidaciji ili stečaju.

2) Na obveznike revizije iz stavka 1. ovoga članka primjenjuju se prekršajne odredbe iz članka 32. stavka 1. točke 19. i stavka 2. Zakona o računovodstvu. Na javnu objavu revidiranih odvojenih i konsolidiranih financijskih izvještaja primjenjuju se odredbe članka 20., članka 22. i članka 32. stavka 1. točke 24. i stavka 2. Zakona o računovodstvu.

⁸⁷ Ibidem.

⁸⁸ Zakon o reviziji, članak 6a, Narodne novine, br. 146/05, 138/08, 144/12.

4.2.3. Državna revizija

Zakon o Državnom uredu za reviziju regulira način provođenja državne revizije, a člankom 6. stavku 1., navedenog zakona je regulirana nadležnost Državnog ureda za reviziju, a isti glasi (<http://www.zakon.hr/z/478/Zakon-o-Dr%C5%BEavnom-uredu-za-reviziju>, 20.12.2016. god.)⁸⁹:

Reviziji podliježu državni prihodi i rashodi, financijski izvještaji i financijskih transakcije jedinica državnog sektora, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravnih osoba koje se financiraju iz proračuna, pravnih osoba, kojima je osnivač Republika Hrvatska ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, društava i drugih pravnih osoba u kojima Republika Hrvatska, odnosno jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave imaju većinsko vlasništvo na dionicama, odnosno udjelima te korištenje sredstava Europske unije i drugih međunarodnih organizacija ili institucija za financiranje javnih potreba.

Prema navedenom zakonu, člankom 16., stavkom 1. je propisano da „Reviziju obavljaju ovlašteni državni revizori“⁹⁰, dok je način rada propisan člankom 12. stavkom 3., odnosno „Revizija se obavlja na način i prema postupcima utvrđenim okvirom revizijskih standarda Međunarodne organizacije vrhovnih revizijskih institucija (INTOSAI) i Kodeksom profesionalne etike državnih revizora“⁹¹.

U članku 7. Zakona o državnom uredu za reviziju je propisan opseg poslova koji obuhvaća ovlaštenih državnih revizora, a to je⁹²:

1.) Revizija je, u smislu ovog Zakona, ispitivanje dokumenata, isprava, izvješća, sustava interne kontrole i revizije, računovodstvenih i financijskih postupaka te drugih radnji s namjerom utvrđivanja da li financijski izvještaji iskazuju istinski položaj i rezultat financijskih aktivnosti u skladu s utvrđenim računovodstvenim načelima i računovodstvenim standardima.

2.) Revizija je i postupak ispitivanja financijskih transakcija u smislu zakonskog korištenja sredstava.

⁸⁹ Zakon o Državnom uredu za reviziju, članak 6. stavak. 1. , Narodne novine, br. 80/11.

⁹⁰ Ibidem, članak 16. stavak. 1.

⁹¹ Ibidem, članak 12. stavak. 3.

⁹² Ibidem, članak 7.

3.) Revizija obuhvaća i davanje ocjene o djelotvornosti i ekonomičnosti obavljanja djelatnosti, te davanja ocjene o učinkovitosti ostvarenja ciljeva poslovanja ili ciljeva pojedinih financijskih transakcija, programa i projekata.

Državna revizija je eksterna revizija, za čije poslove su zaduženi ovlaštene državni revizori kao neovisne i stručne osobe, a Državnim uredom za reviziju upravlja glavni državni revizor.

4.3. Pružatelji usluga revizije

ZoRev propisuje uvijete za pravne i fizičke osobe koje mogu obavljati poslove revizije.

Kako je i naprijed navedeno „Ovlaštene revizor je neovisna stručna osoba koja je stekla certifikat Komore za zvanje ovlaštenog revizora(ZoRev)“⁹³

Za stjecanje certifikata kandidat mora ispunjavati sljedeće uvjete:

1. mora imati visoko stručno obrazovanje,
2. mora imati najmanje tri godine radnog iskustva na poslovima obavljanja revizije, od kojih najmanje dvije godine uz mentorstvo ovlaštenog revizora ili revizora ovlaštenog u drugoj državi članici,
3. mora imati položen ispit za ovlaštenog revizora,
4. mora imati dokaz da nije pravomoćno osuđivan za kaznena djela protiv sigurnosti platnog prometa i poslovanja, odnosno mora imati dobar ugled. “⁹⁴

Također prema navedenom zakonu samostalni revizor ovlaštene je revizor koji reviziju obavlja kao samostalnu djelatnost i upisan je u registar samostalnih revizora koji se vodi u Komori, a odnosi se i na trgovac pojedinac u skladu s odredbama Zakona o trgovačkim društvima. Također revizor može osnovati samo jedan revizorski ured u kojem mora biti zaposlen.

Revizorsko društvo ili samostalni revizor može, pored usluga revizije, u okviru svoje registrirane djelatnosti obavljati i usluge s područja financija i računovodstva, usluge financijskih analiza i kontrola, usluge poreznog i ostaloga poslovnog savjetovanja, usluge procjenjivanja vrijednosti poduzeća, imovine i obveza, usluge sudskog vještačenja, usluge izrade i ekonomske ocjene investicijskih projekata.

⁹³ Zakon o reviziji, članak 7. stavak. 1. , Narodne novine, br. 146/05, 138/08, 144/12.

⁹⁴ Ibidem, članak 7. stavak.2 .

Revizorska društva, odnosno samostalni revizori dužni su u radnoj dokumentaciji koja potkrepljuje revizorsko mišljenje navesti sve informacije koje bi mogle utjecati na neovisnost obavljanja usluga revizije, kao i poduzete mjere osiguranja za ublažavanje utjecaja na neovisnost obavljanja usluga revizije (ZoRev).⁹⁵

Revizorsko izvješće o obavljenoj reviziji financijskih izvještaja i konsolidiranih financijskih izvještaja (u daljnjem tekstu: revizorsko izvješće) sastavlja se u skladu s Međunarodnim revizijskim standardima. Ako reviziju godišnjega financijskog izvještaja koji ulazi u konsolidirani financijski izvještaj obavlja revizor iz treće zemlje, odnosno revizor ili revizorsko društvo ovlašteno u državi članici, revizorsko društvo odnosno samostalni revizor koji obavlja reviziju konsolidiranih financijskih izvještaja obaviti će pregled i voditi dokumentaciju o obavljenom pregledu nad radom revizora iz treće zemlje, odnosno revizora ili revizorskog društva ovlaštenog u državi članici, u svrhu revizije konsolidiranih financijskih izvještaja. Ovu dokumentaciju revizorsko društvo, odnosno samostalni revizor dužan je na zahtjev ustupiti Odboru za javni nadzor revizije. Revizorsko izvješće treba sadržavati, u pisanom obliku, jasno izraženo mišljenje o financijskim izvještajima promatranima kao cjelina. Revizorsko izvješće o obavljenoj reviziji za posebne namjene sastavlja se u skladu s posebnim propisima. Revizorsko izvješće sastavlja i potpisuje ovlašteni revizor u svoje ime i ovlašteni predstavnik u ime revizorskog društva, odnosno samostalnog revizora. Revizorsko izvješće sastavlja se i objavljuje na hrvatskom jeziku. Revizorskom izvješću prilažu se financijski izvještaji koji su bili predmet revidiranja (ZoRev).⁹⁶

⁹⁵ Zakon o reviziji, članak 11. stavak. 1,2. i 5 , Narodne novine, br. 146/05, 138/08, 144/12.

⁹⁶ Zakon o reviziji, članak 17., Narodne novine, br. 146/05, 138/08, 144/12.

5. EKONOMSKA MJERILA USPJEŠNOSTI

5.1. Računovodstvene informacije i korisnici računovodstvenih informacija

Osnovni izvor računovodstvenih informacija su financijski izvještaji koji se izrađuju u skladu s računovodstvenim pravilima i standardima. Kvalitativna obilježja računovodstvenih informacija predstavljaju kriterije kojima informacije prezentirane u financijskim izvještajima moraju zadovoljiti kako bi bile korisne u procesu poslovnog odlučivanja. Da bi informacija bila korisna, mora posjedovati četiri glavna kvalitativna obilježja, a to su: razumljivost, važnost, pouzdanost i usporedivost (Žager et al., 2008.).⁹⁷

Informacije koje pružaju financijski izvještaji moraju imati kriterij razumljivosti kojim se pretpostavlja da su financijski izvještaji sastavljeni na način koji je razumljiv korisnicima istih. Na važnost informacije utječe njezina značajnost, a informacija je značajna ako njeno izostavljanje ili krivo prikazivanje može utjecati na ekonomske odluke korisnika donijete na temelju financijskih izvještaja.

Da bi bila pouzdana računovodstvena informacija mora zadovoljavati slijedeće kriterije, a to su (Žager et al., 2008.):

- a) vjerno predočavanje poslovanja poduzeća,
- b) prevaga biti na formom,
- c) neutralnost,
- d) opreznost i
- e) potpunost.

Kriterij usporedivosti je moguće sagledati s dva aspekta:

- a) prostornog i
- b) vremenskog.

Korisnici financijskih izvještaja na temelju informacija prezentiranih u tim izvještajima trebaju biti u stanju usporediti poslovanje različitih poslovnih subjekata kao i poslovanje određenog subjekta kroz vrijeme, kako bi se mogli ocijeniti trendovi kretanja performansi. Kako bi

⁹⁷ K. Žager, I. M. Sačar, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008., str. 25.

informacije iz financijskih izvještaja bile usporedive poslovni subjekti moraju biti dosljedni u primjeni računovodstvenih postupaka i računovodstvenih politika (Žager et al., 2008.).⁹⁸

Korisnici računovodstvenih informacija se dijele na interne korisnike (unutarnje) te na eksterne korisnike (vanjske).

Interni korisnici su razne razine menadžmenta koji za obavljanje svakodnevnih aktivnosti trebaju relevantne i pouzdane informacije. Informacije i izvještaji koje zahtijevaju interni korisnici zavise o specifičnosti djelatnosti svakog subjekta, položaja i područja odgovornosti svakog menadžera i stoga se ne propisuju zakonskim propisima. Interni korisnici su zaposlenici/sindikati koji su zainteresirani za informacije o stabilnosti i profitabilnosti svojih poslodavaca. Oni su također zainteresirani za informacije koje im omogućavaju procijeniti sposobnost poduzeća da osigura plaće, mirovinska prava i mogućnosti zapošljavanja (Žager et al., 2008.).

Eksterni korisnici nalaze se izvan poduzeća, u njegovoj okolini, stoga imaju drugačije informacijske zahtjeve. Da bi informacije za potrebe eksternog izvještavanja bile i međusobno usporedive, propisuju se pravila, tj. norme po kojima se informacije, odnosno izvještaji moraju sastavljati (Žager et al., 2008.).

U eksterne korisnike spadaju (Žager et al., 2008.)⁹⁹:

a) Ulagači (investitori) rizičnog kapitala zabrinuti su zbog rizika koji mu je svojstven te povrata od tih ulaganja. Oni trebaju informacije da im pomognu odrediti trebaju li ih kupiti, držati ili prodati. Dioničari su također zainteresirani za informacije koje im omogućavaju procijeniti sposobnost poduzeća da isplati dividende,

b) Zajmodavci su zainteresirani za informacije koje im omogućavaju odrediti hoće li njihovi zajmovi, i kamate koje idu uz njih, biti plaćeni na vrijeme (po dospijeću),

c) Dobavljači i ostali vjerovnici zainteresirani su za informacije koje im omogućavaju odrediti hoće li iznosi koji im se duguju biti plaćeni kada dospiju. Vjerovnici su zainteresirani za poslovanje poduzeća na kraće razdoblje nego zajmodavci, osim ako su ovisni o nastavku poslovanja poduzeća kao svog glavnog kupca,

d) Kupci su zainteresirani za informacije o nastavku poslovanja poduzeća, posebice kad imaju dugoročne poslovne odnose ili su ovisni o tom poduzeću,

⁹⁸ Ibidem, str. 26

⁹⁹ K.Žager, I. M. Sačer, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008., str. 25.

e) Država i njezine agencije zainteresirane su za alokaciju resursa i stoga za aktivnosti poduzeća. Oni također zahtijevaju informacije u svrhu reguliranja aktivnosti poduzeća, određivanja poreznih politika te kao osnovicu za statistiku nacionalnog dohotka i sličnih statistika,

f) Javnost. Poduzeća utječu na javnost na različite načine. Primjer je da poduzeća mogu značajno pridonijeti lokalnoj privredi na mnogo načina, uključujući zapošljavanje većeg broja ljudi te brigu nad lokalnim opskrbljivačima. Financijski izvještaji mogu pomoći javnosti pružajući joj informaciju o trendovima i prosperitetu te o rasponu njegovih aktivnosti.

Tablica: 19. Korisnici i vrste informacija

Korisnici	Obilježja izvještavanja
INTERNI	<ul style="list-style-type: none"> - Nestandardizirani izvještaji, nisu propisani zakonom - Detaljni su, analitički - Odnose se samo na neki segment poslovanja ili na cjelinu poslovanja - Osim stvarnih često sadrže i planirane veličine - Sastavljaju se svakodnevno ili periodično
EKSTERNI	<ul style="list-style-type: none"> - Propisani zakonom (forma, sadržaj, vrijeme) - Sintetizirani, globalni, usmjereni na cjelokupno poslovanje - Sadrže samo stvarne podatke - Najznačajniji godišnji financijski izvještaji (Bilanca, Račun dobiti i gubitka, Izvještaj o novčanom tijeku, statistički izvještaji,...)

Izvor: Žager, K., Mamić Sačer, I., Sever, S., Žager, L.: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008., str. 26.

5.2. Teorijsko određivanje uspješnosti poslovanja poduzeća

Uspješnost poslovanja može se odrediti s različitih stajališta (ekonomskog, tehničkog pravnog i drugog). Tako se, na primjer s ekonomskog stajališta smatra da je poduzeće ostvarilo cilj svoga poslovanja u najširem smisli riječi ako je ostvarilo povoljan ekonomski uspjeh (<http://hrcak.srce.hr/84754> 16.11.2016).¹⁰⁰

¹⁰⁰ Stručni članak UDK: 336.012.23: Vertikalna i horizontalna analiza poslovanja tvrtke, B. Bolfek, M. Stanić, S. Knežević 147-167, 2012.

Za ekonomsku uspješnost poslovanja poduzeća osobito je značajno jesu li izrađeni proizvodi ili izvršene usluge kvalitativno i kvantitativno dovoljne s obzirom na zahtjeve i potrebe kupaca, potrošača te s obzirom na kvalitetu i količinu elemenata koji su ulagani u radne procese i da li su sredstva koja su bila na raspolaganju iskorištena racionalno, odnosno da li je poslovanjem ostvaren i najveći mogući iznos za naknadu utrošenih sredstva i za dobit poduzeća (<http://hrcak.srce.hr/84754> 16.11.2016).¹⁰¹

Ekonomska uspješnost poslovanja poduzeća utvrđuje se mjerilima uspješnosti poslovanja koja se primjenjuju pri analizi financijskih izvještaja. Mjerila uspješnosti poslovanja se donose nakon analize financijskih izvještaja. Analiza financijskih izvještaja najvažniji je dio cjelokupne analize poslovanja poduzeća te se u vrijeme donošenja godišnjih financijskih izvještaja javlja pojačan interes za analizom tih izvještaja (<http://hrcak.srce.hr/84754> 16.11.2016).

Mnogi korisnici financijskih izvještaja često kažu da iz njih ne mogu ocijeniti bonitet poduzeća i da izvještaji služe samo za zadovoljavanje zakonskih uvjeta. Međutim, na temelju dobre analize može se donijeti mjerodavna odluka o financijskom stanju promatranog poduzeća. Analiza omogućava odgovor na pitanje kako je poduzeće poslovalo u prethodnom razdoblju i kako poboljšati rezultat u narednom razdoblju. Ova analiza preduvjet je racionalnog upravljanja poslovanjem i razvojem poduzeća, jer kako je i naprijed navedeno poduzeća se osnivaju radi ostvarivanja dobiti, a nakon analize teži se k tome da dobit bude što veća. Maksimalizacija dobiti predstavlja težnju postizanju što većih prihoda i što manjih rashoda. Iskazana dobit u financijskim izvještajima može znatno odstupati od realnog stanja što je uvjetovano načinima obračuna, odnosno u prikazanim izvještajima mogu biti skriveni veći gubici ili dobiti (<http://hrcak.srce.hr/84754> 16.11.2016).

O realnosti iskazanih podataka u financijskim izvještajima daju mišljenje revizori. Što je financijski rezultat realnije utvrđen, bit će realnija vrijednost dionica, odnosno stvarnog stanja. Zato je nužno primijeniti takav način utvrđivanja svakog dijela prihoda i svakog elementa rashoda koji će dati maksimalno točan obračun, odnosno maksimalno moguć realan financijski rezultat (<http://hrcak.srce.hr/84754> 16.11.2016).

Da bi se to ostvarilo potrebno je primjenjivati Međunarodne računovodstvene standarde i Međunarodne standarde financijskog izvještavanja.

¹⁰¹ Ibidem.

Analiza financijskog rezultata se, kao i analiza drugih relevantnih pojava u poduzeću, obavlja za kraće i za duže razdoblje. Analizira se nastanak (formiranje) prihoda i rashoda, odnosno troškova te svih čimbenika koji utječu na veličinu i dinamiku poslovnih segmenata, kao i na financijski rezultat.

Analiza financijskih izvještaja koju interno vrši vlasnik (dioničar) ili vlasnici poduzeća ima dva cilja(<http://hrcak.srce.hr/84754> 16.11.2016) ¹⁰²:

- a) analizirati stanje imovine, kapitala i obveza poduzeća
- b) analizirati prihode i rashode te poslovni rezultat, odnosno dobit poduzeća.

Vlasnika (dioničara) ili vlasnike poduzeća posebno interesira analiza ekonomičnosti, proizvodnosti i rentabilnosti. Menedžment i zaposlenici izvršenom analizom poslovanja saznaju koliko su uspješno upravljali, odnosno radili i što mogu očekivati u raspodjeli rezultata poslovanja, odnosno dobiti poduzeća. Vjerovnici analizom poslovanja nastoje saznati kreditnu sposobnost poduzeća, posebno za odobrenje kratkoročnih i dugoročnih kredita, odnosno za njihov povrat. Država, jedinice lokalne samouprave, odnosno porezni organi nastoje analizom financijskih izvještaja utvrditi pravu osnovicu za oporezivanje, jer poduzeća često nastoje dobit koja se oporezuje na razne načine prikazati u manjem iznosu od stvarnoga, odnosno prikriti dio dobiti stvarajući tihe pričuve (<http://hrcak.srce.hr/84754> 16.11.2016).

5.3. Pokazatelji uspješnosti i stabilnosti poslovanja poduzeća

Struktura i sadržaj godišnjih financijskih izvještaja predloženih upravi, nadzornom odboru i vlasnicima ne daje dovoljno informacija temeljem kojih se može utvrditi i objektivno ocijeniti kvaliteta uspješnog poslovanja sa stajališta pojedinog čimbenika poslovanja i njihovog ukupnog utjecaja (<http://hrcak.srce.hr/84754> 16.11.2016).

Kako se bez toga ne mogu donositi dobre odluke za postizanje boljeg ukupnog rezultata poslovanja poslužit će pokazatelji uspješnosti poslovanja poduzeća, a koje je potrebno utvrditi kako bi se dobila informacijska podloga potrebna za donošenje određenih poslovnih odluka. Ovisno o vrsti informacija koju pojedini pokazatelji daju, mogu se razlikovati dvije skupine i to pokazatelji uspješnosti i pokazatelji stabilnosti poslovanja poduzeća. Osim navedenih

¹⁰² Ibidem.

pokazatelja u teoriji i praksi spominju se još i pokazatelji aktivnosti (<http://hrcak.srce.hr/84754> 16.11.2016).

Pokazatelji uspješnosti U ekonomskoj literaturi razmatraju se ova ekonomska mjerila uspješnosti poslovanja poduzeća, a to su (<http://hrcak.srce.hr/84754> 16.11.2016) ¹⁰³:

a) Pokazatelji ekonomičnosti - pod ekonomičnošću se podrazumijeva stupanj štedljivosti u ostvarivanju učinaka, a izražava se odnosom ostvarenih učinaka i utrošenih elemenata radnog procesa ili stavljanjem u odnos outputa i inputa. Pokazatelji ekonomičnosti izražavaju se kroz odnos između ostvarenih učinaka i količine rada, predmeta rada, sredstava za rad i tuđih usluga potrebnih za njihovo ostvarenje. U praksi poduzeća pomorskoga prometa kao i drugih poduzeća pokazatelji ekonomičnosti izražavaju se odnosom ostvarenih prihoda po jedinici rashoda temeljenih na podacima iz računa dobiti i gubitka i nazivaju se koeficijentima. Ovisno o veličini koeficijenata koji se računskim putem dobiju poslovanje može biti ekonomično, neekonomično ili na granici ekonomičnosti i to: Ako su ostvareni prihodi veći od rashoda tada je koeficijent veći od 1 ($E > 1$ = poslovanje ekonomično). Ako su ostvareni rashodi veći od prihoda tada je koeficijent manji od 1 ($E < 1$ = poslovanje neekonomično). Ako su ostvareni prihodi jednaki rashodima tada je koeficijent ($E = 1$ = poslovanje ekonomično). Ekonomičnost se ne može mjeriti naturalnim pokazateljima jer se prihodi i rashodi izražavaju vrijednosno, a ne naturalno. Kod pokazatelja ekonomičnosti važno je napomenuti, da se oni mogu računati za sve aktivnosti kojima su u poduzeću pomorskoga prometa ostvareni prihodi i rashodi,

b) Pokazatelji profitabilnosti - Pokazatelji profitabilnosti mjere uspjeh ostvarivanjem zarade poduzeća. Pokazuju veličinu dobiti u odnosu na angažiranu imovinu. Pokazatelji profitabilnosti služe kao mjerilo za donošenje odluke o ocjeni uspješnosti rada uprave. Ekonomski analitičari pokazatelje profitabilnosti (rentabilnosti) koriste kao indikatore upravljačke djelotvornosti, kao mjeru sposobnosti poduzeća za povrat odgovarajućih ulaganja te kao metodu za predviđanje buduće dobiti. Za ovaj pokazatelj posebno su zainteresirani dioničari pri davanju ocjene o sposobnosti menadžmenta za ostvarivanje visine dobitka. Pokazatelj profitabilnosti pokazuje koliko je poduzeće zaradilo dobiti na svaku kunu koju su dioničari uložili u to poduzeće.

c) Pokazatelji investiranja (pokazatelj prinosa ulagačima) - pokazuju mogućnost poduzeća kao investicije, odnosno pomoću pokazatelja investiranja mjeri se uspješnost, odnosno

¹⁰³ Ibidem.

isplativost ulaganja u dionice poduzeća. Ova informacija je najznačajnija za investitore (ulagače) i dioničare. Dobit po dionici je jedan od najvažnijih pokazatelja za investitore, dioničare poduzeća. Dividenda po dionici pokazuje koliko je kuna ostvario dioničar od dividende po jednoj dionici. Dioničarima se u pravilu ne isplaćuje cijela neto dobit (dobit nakon podmirenja poreza na dobit), već se po odluci skupštine dioničarima isplaćuje dio dobiti, a dio se zadržava za zakonske pričuve, nove poslovne aktivnosti i druge namjene. Međutim, iznimno se može dogoditi da se dividenda isplaćuje iz zadržane dobiti ostvarene ranijih godina te isplaćena dobit u tom slučaju može biti veća od ostvarene tekuće dobiti. Odnos isplate dividendi ukazuje na odnos između isplaćene dividende po dionici i ostvarene dobiti po dionici.

d) Pokazatelji proizvodnosti - proizvodnost se definira kao odnos količine učinaka i bilo kojeg elementa koji sudjeluje u procesu proizvodnje. Međutim, pojam proizvodnosti u praksi se primjenjuje samo na mjerenje ljudskog rada. Proizvodnost rada je jedno od mjerila uspješnosti poslovanja koje predočuje učinkovitost rada izraženu odnosom između količine učinaka i količine ljudskog rada upotrijebljenog za njeno ostvarenje. Proizvodnost rada predstavlja u stvari efikasnost korištenja ljudskog rada. Poduzeća trebaju težiti povećanju broj učinaka po jedinici rada ili smanjenju količine rada po jedinici učinaka. Na temelju podataka iz financijskih izvještaja proizvodnost rada izračunava se na sljedeći način: a) proizvodnost rada = ukupan prihod / broj zaposlenih b) proizvodnost rada = dobit / broj zaposlenih. Proizvodnost se mjeri veličinom ukupnog prihoda po zaposlenom te veličinom dobiti po zaposlenom. Pozitivan je trend proizvodnosti rada ako se pokazatelj proizvodnosti povećava. On se može javiti iz dva razloga i to: povećanjem ukupnog prihoda, odnosno dobiti uz isti broj zaposlenih ili ostvarenjem jednakog prihoda i dobiti uz manji broj zaposlenih.

e) Pokazatelji stabilnosti poslovanja su: pokazatelji likvidnosti i pokazatelji zaduženosti. Likvidnost je sposobnost nesmetanog toka bitnih činitelja u poslovnom procesu, te njihovo pretvaranje iz materijalnih u novčane oblike, odnosno novčanih u materijalne oblike. U praksi se uz pojam likvidnosti spominje i pojam solventnosti, koja čini sposobnost poduzeća u podmirenju svojih obveza u rokovima dospijea. Dobra likvidnost i solventnost osigurava i dobru stabilnost poduzeća. Ako je poduzeće nelikvidno ono posluje sa znatnim poteškoćama. U slučaju kada nema dovoljno sredstava za nabavu sirovina i materijala, robe, za isplatu plaća, poreza i doprinosa te drugih obveza najbolji je znak da je poduzeće u krizi i ako te poteškoće ne savlada neće dugo u takvim uvjetima moći poslovati. Najznačajniji pokazatelji likvidnosti je koeficijent tekuće likvidnosti. Koeficijent tekuće likvidnosti predstavlja ocjenu likvidnosti i solventnosti,

stoga ekonomisti smatraju da koeficijent tekuće likvidnosti ne smije biti manji od dva, što znači da kratkotrajna imovina mora biti makar dva puta veća od kratkoročnih obveza. Koeficijent ubrzane likvidnosti čini odnos kratkotrajne imovine umanjene za zalihe i obveza. Smatra se da koeficijent ubrzane likvidnosti trebao biti minimalno jedan, što znači da kratkoročne obveze ne bi smjele biti veće od kratkotrajne imovine umanjene za zalihe. Koeficijent trenutne likvidnosti pokazuje kolika je pokrivenost kratkoročnih obveza likvidnom kratkotrajnom imovinom, odnosno novčanim sredstvima. U praksi se smatra da ovaj koeficijent ne bi trebao biti manji od 0,10, odnosno 10%. Koeficijent financijske stabilnosti dobije se stavljanjem u odnos dugotrajne imovine i kapitala uvećanog za dugoročne obveze. Ovaj koeficijent trebao bi biti manji od jedan, jer se iz dijela dugoročnih izvora treba financirati ne samo dugotrajna već i kratkotrajna imovina. Zato je smanjenje ovoga koeficijenta pozitivna tendencija, jer ako dugotrajna imovina angažira likvidnu kratkoročnu imovinu može doći do smanjenja mogućnosti podmirenja tekućih obveza.

f) Pokazatelji zaduženosti - ukazuju na odnos zaduženosti i udjela vlastitog financiranja poslovanja poduzeća pomorskoga prometa. Oni mjere koliko se poduzeće financira iz tuđih sredstava, odnosno koliko je imovine financirano iz vlastitog kapitala, a koliko iz tuđeg kapitala. Najčešći pokazatelji zaduženosti koji se formiraju na temelju bilance su koeficijent zaduženosti, koeficijent vlastitog financiranja i koeficijent financiranja.

g) Pokazatelji aktivnosti - mjere efikasnost s kojom poduzeće koristi vlastite resurse te kojom brzinom imovina cirkulira u poslovnom procesu. Zato se često pokazatelji aktivnosti nazivaju koeficijentima obrtaja, koji se računaju iz odnosa prihoda i prosječnih stanja imovine. Koeficijent obrtaja ukupne imovine pokazuje odnos između ukupnih prihoda i ukupne imovine, odnosno koliko se puta u jednoj godini imovina pretvori u prihode. On pokazuje intenzitet uporabe ukupnog kapitala za financiranje imovine. Koeficijent obrtaja kratkotrajne imovine kao što se iz tablice vidi pokazuje odnos između ukupnih prihoda i ukupne kratkotrajne imovine. Koeficijent obrtaja potraživanja pokazuje koliko puta godišnje se potraživanja naplate, odnosno pretvore u novac. Trajanje naplate potraživanja u danima računa se koristeći ovaj koeficijent, a naziva se dani vezivanja sredstava. Dani vezivanja sredstava dobiju se stavljanjem u odnos broja dana u godini (365) i koeficijenta obrtaja potraživanja. Što je veći koeficijent obrtaja to su manji dani vezivanja sredstava, odnosno kraće je trajanje naplate potraživanja, tj. potraživanje se brže naplaćuje.

6. ZAKLJUČAK POSLOVANJA

6.1. Analiza poslovanja

Kako bi menadžeri kvalitetno obavljali povjeren posao i učinkovito upravljali poduzećem, potrebno je u određenim vremenskim intervalima (tjedno, mjesečno, kvartalno, polugodišnje ili godišnje) analizirati uspješnost poslovanja.

Ako je poduzeće podijeljeno na profitne centre, potrebno je analizirati rezultate pojedinih profitnih centara za dobivanje uvida utjecaja pojedinih djelatnosti na ukupan rezultat poduzeća.

Ako poduzeće ne analizira rezultate profitnih centara moguća je pojava ciljne neusklađenosti u djelovanju menadžera profitnih centara. Ciljna usklađenost postiže se doprinosom menadžera profitnih centara u ostvarenju zajedničkih ciljeva tvrtke. Međutim, to stanje je teško ostvariti. Naime, vrhovni menadžeri, ukoliko nemaju odgovarajuće povratne informacije, često ne znaju učinke svojih odluka na profitne centre. Glavni je zadatak menadžerskoga kontrolnog sustava što se više približiti ciljnoj sukladnosti ponašanja svih menadžera (Žager et al., 2008.).¹⁰⁴

Analiza financijskih izvještaja može se opisati kao proces primjene različitih analitičkih sredstava i tehnika pomoću kojih se ti podaci pretvaraju u upotrebljive informacije koje koriste funkcije upravljanja. Financijski menadžment mora prije svega analizirati poslovanje cjelokupnog poduzeća da bi se na temelju onog analize utvrdilo što je ostvareno u prethodnim razdobljima, moglo praviti planove za budućnost. Gospodarski subjekti koji danas posluju u cijelom svijetu najčešće su organizirani kao trgovačka društva. Ako je riječ o velikim trgovačkim društvima ona su organizirana kao dioničarska društva. Izdavanjem dionica, prati se poslovanje trgovačkog društva od strane svih onih koji su sudjelovali u investiranju. Investitori će dakle očekivati zaradu kao rezultat svog ulaganja i zato su zainteresirani za poslovanje (Žager et al., 2008.).

Manja trgovačka društva osniva jedan ili više vlasnika poslovnih udjela i oni će za svoje ulaganje očekivati što veću dobit. Svako je trgovačko društvo privredni subjekt u svojoj državi, a

¹⁰⁴ K. Žager, I. M. Sačer, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008., str. 52.

mnoga od njih posluju na širem tržištu. To znači da trgovačka društva moraju poslovati između sebe samih.

Osim toga u svakom se poslovanju javlja potreba za dodatnim novčanim sredstvima kojima raspolažu banke i druge financijske institucije. Sve to upućuje na činjenicu da se poslovanje trgovačkih društava odvija većim ili manjim dijelom pod povećalom javnosti. Za poslovanje manjih trgovačkih društava, osim osnivača biti će zainteresirani njihovi dobavljači, kreditori i država. Izlaskom na šira tržišta, izvan nacionalnoga, trgovačko društvo dolazi u poslovne odnose s puno više poslovnih partnera. Zato se javlja potreba za prikazivanjem stanja i rezultata poslovanja na svima razumljiv način pomoću financijskih izvješća (<http://hrcak.srce.hr/84754> 16.11.2016).¹⁰⁵

Stoga je osnovan Međunarodni odbor koji je napravio smjernice pod nazivom Međunarodni standardi financijskog izvješćivanja po kojima se prave financijski izvještaji koji će omogućiti svima zainteresiranima uvid u poslovanje određenoga trgovačkog društva (<http://hrcak.srce.hr/84754> 16.11.2016).

6.1.1. Horizontalna analiza

Komparativni financijski izvještaji, u kojima se uspoređuju podaci za dvije ili više godina, služe kao podloga za horizontalnu analizu financijskih izvještaja. „Horizontalnom analizom se nastoje uočiti tendencija i dinamika promjena pojedinih pozicija temeljnih financijskih izvještaja u odnosu na proizvoljno odabranu baznu godinu (<http://hrcak.srce.hr/84754> 28.11.2016).

Na temelju uočavanja tendencije i dinamike promjena pojedinih pozicija prosuđuje se o uspješnosti i sigurnosti poslovanja promatranog poduzeća, a na koncu i o financijskom zdravlju poduzeća. Da bi analiza promatranog poduzeća bila potpunija, potrebno je sastaviti analizu kroz dulje vremensko razdoblje (minimalno pet godina) kako bi se mogla uočiti prava tendencija promjena (<http://hrcak.srce.hr/84754> 28.11.2016).

Takvim sagledavanjem moguće je donijeti drugačije zaključke o poslovanju nego kad se promatraju samo dvije godine.

Predmet horizontalne analize su bilančne pozicije, te pozicije iz računa dobitka i gubitka

¹⁰⁵ Stručni članak UDK: 336.012.23: Vertikalna i horizontalna analiza poslovanja tvrtke, B. Bolfek, M. Stanić, S. Knežević 147-167, 2012.

Horizontalnom analizom bilance utvrđuje se dinamika promjene na pojedinim pozicijama aktive i pasive. Takvom analizom može se utvrditi koju vrstu imovine i koje načine financiranja poduzeće preferira. Također, horizontalnom analizom se može utvrditi i prekomjerna razina ulaganja u oblike imovine koji možda nisu pogodni za granu industrije u kojoj poduzeće djeluje, kao i prekomjerna razina korištenja određenih načina financiranja (<http://hrcak.srce.hr/84754> 16.11.2016).

Horizontalnom analizom računa dobiti i gubitka utvrđuje se dinamika promjene na pojedinim pozicijama prihoda i rashoda. Promatranjem računa dobiti i gubitka kroz određeno razdoblje mogu se uočiti bitne promjene u приходima i rashodima koje na kraju utječu na poslovni rezultat. Izrazita povećanja i smanjena pojedinih pozicija prihoda i rashoda utječu na kvalitetu dobiti i na sam zaključak o tome koliko dobro poduzeće zapravo posluje (<http://hrcak.srce.hr/84754> 16.11.2016).¹⁰⁶

U horizontalnoj analizi uspoređuju se brojevi pokazatelji iz izvještaja dobivenih na kraju poslovne godine i uspoređuju tijekom određenog razdoblja, odnosno analizom se prikazuju promjena na pojedinim stavkama.

Kod horizontalne analize može se pojaviti problem ako se dogode neke značajnije promjene u politici bilanciranja, promjene obračunskih sustava kod izrade financijskih izvješća ili na primjer inflacija. Tada se prvo moraju uskladiti bitne stavke da bi ovakva analiza uopće imala smisla (<http://hrcak.srce.hr/84754> 16.11.2016).

Da bismo dobili financijske pokazatelje, trebamo jednu ekonomsku veličinu staviti u odnos s drugom ekonomskom veličinom. Pritom moramo u odnose stavljati veličine koje su se dobile na određeni dan ili su rezultat poslovanja u određenom razdoblju.

Dobiveni se rezultati koriste da bi se na temelju njih mogli praviti planovi i donositi odluke o budućem poslovanju. Koji će se pokazatelji koristiti, ovisi u danom trenutku o korisniku. Dugoročni investitori zainteresirani su za efikasnost poslovanja, bankama je za odobravanje kratkoročnih kredita važna financijska situacija koja se izražava koeficijentom likvidnosti. Nadalje menadžment poduzeća prati sve aspekte financijske analize jer mora voditi brigu o cjelokupnom poslovanju, osigurati kratkoročnu i dugoročnu stabilnost, profitabilnost i osigurati daljnji razvoj (<http://hrcak.srce.hr/84754> 16.11.2016).

¹⁰⁶ Stručni članak UDK: 336.012.23: Vertikalna i horizontalna analiza poslovanja tvrtke, B. Bolfek, M. Stanić, S. Knežević 147-167, 2012.

6.1.2. Vertikalna analiza

Kako bi se uspješno provela vertikalna analiza financijskih izvještaja mora se utvrditi struktura izvještaja. „Strukturni financijski izvještaji su temelj za provedbu vertikalne analize koja se temelji na analitičkom postupku raščlanjivanja financijskih podataka.“

Tim se postupkom provodi uspoređivanje podataka u jednoj godini čime se daje na uvid u strukturu financijskih izvještaja. „Strukturni financijski izvještaji su vrlo korisni kod uspoređivanja s drugim poduzećima kao i kod uspoređivanja podataka jednog poduzeća kada je u gospodarstvu prisutna inflacija (Žager et al., 2008.).“¹⁰⁷

Vertikalna analiza se uglavnom provodi za jedno razdoblje.

Vertikalna analiza na temelju strukturne bilance provodi se na način da se pojedine pozicije aktive promatraju u postotnom udjelu ukupne aktive, odnosno pojedine pozicije pasive u postotnom udjelu ukupne pasive (Žager et al., 2008.).

Važno je napomenuti da su „strukturni financijski izvještaji koji se temelje na bilanci usmjereni na dva bitna aspekta (Žager et al., 2008.):

a) razmatranje izvora imovine poduzeća koji mogu biti kratkoročne obveze, dugoročne obveze i vlastiti izvori

b) razmatranje strukture imovine koja se prije svega odnosi na odnos kratkotrajne i dugotrajne imovine.“

Vertikalna analiza na temelju strukture računa dobiti i gubitka provodi se na način da se pojedine pozicije računa dobiti i gubitka promatraju u postotnom udjelu ukupnih prihoda ili pak u odnosu prihoda od redovitog poslovanja (Žager et al., 2008.).

Vertikalnom analizom računa dobiti i gubitka mogu se utvrditi podaci koji svojim iznosom odstupaju od uobičajenih iznosa te se može usmjeriti pažnja na utvrđivanje uzroka i kontrolu istih. Vertikalna se analiza provodi tako da se u bilanci aktiva i pasiva označe sa 100, a sve se druge pozicije tada stavljaju u odnos s njima da bi se dobila njihova struktura (Žager et al., 2008.).

Isto se tako prihod od prodaje ili ukupan prihod označavaju sa 100, pa se ostale pozicije uspoređuju s njim. Ovakva je analiza naročito dobra u slučajevima inflacije, kada apsolutni brojevi ne govore puno sami za sebe.

¹⁰⁷ K. Žager, I. M. Sačer, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008.

7. ZAKLJUČAK

Godišnji financijski izvještaji definirani su prema Hrvatskim standardima financijskog izvještavanja, a u temeljne financijske izvještaje ubrajamo: bilancu, račun dobiti i gubitka, izvješće o novčanom tijeku, izvješće o promjenama glavnice te bilješke uz financijska izvješća.

Navedeni izvještaji predstavlja provjeru poslovanja poslovnog subjekta kroz aktivnosti prikupljanja i ispitivanja dokaza o realnosti i objektivnosti financijskih izvještaja kako bi se u konačnici formiralo mišljenje o njima.

Kako bi se temeljito obradili važniji pokazatelji uspješnosti poslovanja poduzeća posebna pozornost je posvećena financijskim izvještajima koje primjenom različitih analitičkih tehnika analize pretvara podatke iz financijskih izvještaja u važne informacije za upravljanje poduzećem.

Osnovna funkcija menadžmenta je vođenje, što podrazumijeva da menadžeri poduzeće „usmjeravaju“ na način u kojem ga oni vide te onom smjeru koje je po njihovom mišljenju najpovoljnije za poduzeća, a za uspješno poslovanje poduzeća potrebno je da menadžeri raspolazu dovoljnim znanjem o gospodarenju povjerenim im resursima, financijskoj politici, financijskim izvještajima te pokazateljima uspješnosti poslovanja poduzeća.

Na temelju financijskih izvještaja menadžeri izračunavaju pokazatelje uspješnosti i stabilnosti poslovanja, a najvažniji su: pokazatelji ekonomičnosti, pokazatelji profitabilnosti, pokazatelji investiranja (pokazatelj prinosa ulagačima), pokazatelji proizvodnosti, pokazatelji likvidnosti i pokazatelji zaduženosti.

Standardizirani pokazatelji uspješnosti poslovanja iz financijskih izvještaja poduzeća od posebne su važnosti za menadžere, vlasnike, vjerovnike, poslovne partnere i državna tijela.

Bez informacijske podloge financijskih izvještaja i pokazatelja uspješnosti poslovanja menadžeri poduzeća pomorskoga prometa ne mogu osigurati uspješno upravljanje poslovnog procesa, a niti ostvariti rast i razvoj cjelokupnog poduzeća pomorskoga prometa.

Obizrom na navedeno, financijski izvještaji su upravo oni dokumenti koji su menadžerima na raspolaganju i služe im da svoje odluke donose promišljeno imajući na umu događaje koji su dokumentirani u izvještajima.

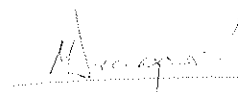
Budući da se financijski izvještaji sastavljaju za prošla razdoblja i da oni pružaju financijske informacije o određenom poslovnom subjektu potrebno je ispitati i dati mišljenje o njihovoj realnosti i objektivnosti.

Za provjeru i ispitivanje financijskih izvještaja koristi se revizija. Metode kontrole navedenih izvještaja su različiti postupci koji im pomažu da financijski izvještaji budu što istinitiji te da prikazuju što realniju poziciju poduzeća.

Pokazatelji uspješnosti poslovanja omogućuju menadžerima usporedbu rezultata poslovanja s postavljenim standardima i time pravovremeno, ako je potrebno, poduzimanje korektivne akcije kako bi se ispravile eventualne devijacije.

Za provjeru i ispitivanje finansijskih izvještaja koristi se revizija. Metode kontrole navedenih izvještaja su različiti postupci koji im pomažu da finansijski izvještaji budu što istinitiji te da prikazuju što realniju poziciju poduzeća.

Pokazatelji uspješnosti poslovanja omogućuju menadžerima usporedbu rezultata poslovanja s postavljenim standardima i time pravovremeno, ako je potrebno, poduzimanje korektivne akcije kako bi se ispravile eventualne devijacije.

A handwritten signature in cursive script, possibly reading 'M. ...', is written over a horizontal dotted line.

POPIS TABLICA

Tablica 1. Struktura bilance	11
Tablica 2. Shematski prikaz strukture bilance	12
Tablica 3. Početna bilanca poduzeća „B“ na dan 01.01.201x.	20
Tablica 4. Centrifugalne promjene u poduzeću „B“	21
Tablica 5. Centripetalne promjene u poduzeću „B“	21
Tablica 6. Koncentrične promjene u poduzeću „B“	22
Tablica 7. Periferijske promjene u poduzeću „B“	22
Tablica 8. Shematski prikaz računa dobiti i gubitka	23
Tablica 9. Račun dobiti i gubitka poduzeća „R“	28
Tablica 10. Shematski prikaz računa dobiti i gubitka u proizvodnoj djelatnosti.....	29
Tablica 11. Račun dobiti i gubitka u proizvodnoj djelatnosti poduzeća „P“	30
Tablica 12. Shematski prikaz računa dobiti i gubitka u uslužnoj djelatnosti	31
Tablica 13. Račun dobiti i gubitka u uslužnoj djelatnosti poduzeća „U“	32
Tablica 14. Shematski prikaz računa dobiti i gubitka u djelatnosti trgovine.....	32
Tablica 15. Račun dobiti i gubitka u djelatnosti trgovine poduzeća „T“	33
Tablica 16. Shematski prikaz izvještaja o novčanom toku	34
Tablica 17. Shematski prikaz odnosa Računa dobiti i gubitka i izvješ. o novčanom toku	36
Tablica 18. Račun dobiti i gubitka i Izvještaja o novčanom toku poduzeća „RI“	37
Tablica 19. Korisnici i vrste informacija	52

LITERATURA

Knjige:

1. Brealey; Stewart; Marcus (2007). Osnove korporativnih financija. Zagreb, MATE.
2. Certo, C.; Certo, T. (2009). Moderni menadžment. 10. izd. Zagreb, MATE.
3. Osmanagić Bedenik, N. (2002). Operativno planiranje. Zagreb, Školska knjiga.
4. Sikavica, P.; Bahtijerević-Šiber, F.; Pološki Vokić, N. (2008). Temelji menadžmenta. Zagreb, Školska knjiga.
5. Weihrich; Koontz (1998). Menedžment. Zagreb, MATE.
6. Belak, V. i suradnici.: Računovodstvo poduzetnika, RRIF Plus d.o.o., Zagreb, 2011.
7. Crnković, L., Martinović, J., Mijoč, I.: Financijsko računovodstvo, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2008.
8. Crnković, L., Mijoč, I., Mahaček, D.: Osnove revizije, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2010.
9. Filipović, I.: Revizija, Sinergija nakladništvo d.o.o., Zagreb, 2009.
10. Messier Jr, W.F.: Revizija-priručnik za revizore i studente, Faber&Zgombić Plus, Zagreb, 2000.
11. Spremić, I. i dr.: Revizija-priručnik za polaganje ispita za zvanje ovlaštenog revizora, Hrvatsko udruženje revizora, Zagreb, 1995.
12. Tušek, B. Žager, L.: Revizija, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, 2006.
13. Vujević, K., Strahinja, R.: Planiranje, analiza, kontroling, Veleučilište u Rijeci, Rijeka, 2009.
14. K.Žager, I. M. Sačer, S. Sever, L. Žager: Analiza financijskih izvještaja, MASMEDIA d.o.o., Zagreb, 2008.

Zakoni, pravilnici i standardi:

1. Zakon o računovodstvu (NN 78/15, 134/15.),
2. Međunarodni standardi financijskog izvještavanja (MSFI)
3. Međunarodni računovodstvenim standardima (MRS),
4. Hrvatskim standardima financijskog izvještavanja (HSFI),
5. Pravilnikom o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih sadržaja (NN 96/15.)

6. Zakon o državnom uredu za reviziju, Narodne novine, br. 80/11
7. Zakon o reviziji, Narodne novine, br. 144/12

Članci:

1. Stručni članak UDK: 65.012.2: Važnost planiranja i kontroliranja, Zita Lajtman 30.11.2010.
2. Stručni članak UDK: 336.012.23: Vertikalna i horizontalna analiza poslovanja tvrtke, B. Bolfek, M. Stanić, S. Knežević 147-167, 2012.
3. Stručni članak UDK: 658.310.8. Strateški menadžment u korelaciji s upravljanjem, radnom uspješnošću i oblikovanjem poslova, Željka Križmarić 48-52, 2014.

Internet:

1. www.osfi.hr
2. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?qid=1399646228951&uri=CELEX:02008R1126-20140101>
3. <http://hrcak.srce.hr/66262>
4. <http://hrcak.srce.hr/120073>
5. <http://hrcak.srce.hr/68204>
6. <http://hrcak.srce.hr/26135>